

Iz vsebine

- Na 2. strani: *Padel je hrast*
- Na 5. strani: *Borci o svojem delu*
- Na 6. strani: *Po poti reform*
- Na 8. strani: *Naš podlistek – Jelka*
- Na 12. strani: *Prekomorci*
- Na 14. strani: *Mladost na stopnicah*

Živite smelo, kakor mi smo znali

Lepo sončno vreme, je to nedeljo v Dražgoše privabilo nekaj tisoč ljudi, ki so, tokrat brez smuči, po spominskih poteh iz NOB znova postavili živ spomenik dražgoški bitki.

Udeleženci množičnih pohodov so prišli v Dražgoše po poteh iz bohinske, radovljiske, kranjske in škofjeloške smeri. Kar 321 pohodnikov je v organizaciji PD Škofja Loka že desetič ponoči prehodilo pot Cankarjevega bataljona s Pasje ravni in tako opravilo najtežjo spominsko planinsko akcijo. V organizaciji planinske sekcije škofjeloške delovne organizacije Jelovica pa je že četrtič 49 planincev prehodilo pot 2. bataljona Prešernove brigade.

Zbranim je spregovoril sekretar RK ZSMS Andrej Verlič: »Minevajo desetletja, svet in razmere so se spremenile, so drugačne. Zavedanje, da se svet ni z nami začel, nam narekuje, da rodove pred nami spoštujemo in smo jim hvaležni. Toda z enako gorečnostjo, kot ocenimo njihove pridobitve, si jemljemo pravico, da o svoji usodi, o svojem življenju in delu odločamo sami.«

Stane Škrabar-Staš

Foto: Marjan Ciglič

Izgubili smo velikega rodoljuba

Ljudski rek pravi: »O mrtvih samo dobro, saj se za slabo ne morejo več braniti.« Toda o pokojnem dr. Marijanu Breclju bi zares težko govorili kaj slabega, lahko pa mnogo, mnogo dobrega. Bil je zares plemenit človek, velik rodoljub in zaslužen graditelj nove pravičnejše in svobodnejše socialistične družbe.

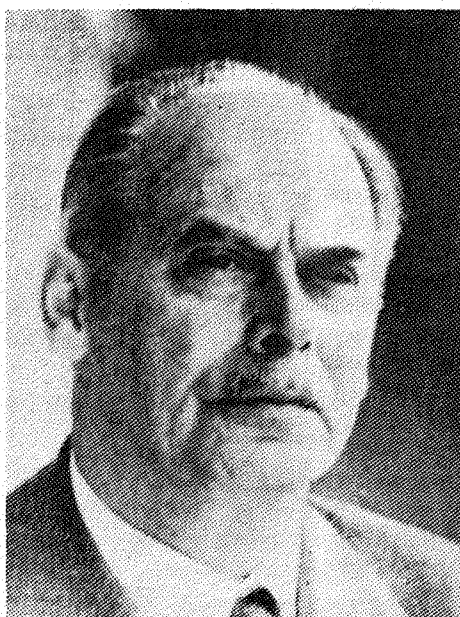
Že pred vojno smo ga v Kranju poznali kot naprednega in dalavstvu naklonjenega odveta. Skupaj z dr. Jožetom Vilfanom sta pogosto z velikim tveganjem, za skromno plačilo ali celo zastoj zastopala izkoriščane delavce v pravnih sporih z brezobzirnimi delodajalci. Zato se nisem čudil, ko sem potem že v partizanih zvedel zanj, da se je kot napreden, krščansko-socialistično usmerjen razumnik in rodoljub že od vsega začetka vključil v narodnoosvobodilni boj in potem postal tudi član Izvršnega odbora Osvobodilne fronte slovenskega naroda in Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet. Osebo sem ga bliže spoznal oktobra 1943 na Kočevskem zboru, potem pa v Bazi-20 na Rogu. Tedaj je bil tudi član predsedstva Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta in Protifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije.

Po osvoboditvi je Marijan Breclj opravljal mnoge odgovorne družbene funkcije v republiki in federaciji.

Posebej je treba poudariti osebno poštenost, skromnost in človekoljubnost Marijana

Breclja. Od tod tudi njegova zgodnja vključitev v napredno študentsko gibanje, v krščansko-socialistično delavsko gibanje in potem tudi v komunistično partijo. Vedno se je zavzemal za socialno pravičnost, svobodno ustvarjalnost in spoštovanje človekovih svoboščin. Zato je pogosto tudi odločno in pogumno branil ogrožene posameznike. Bil je resničen demokrat in zelo tolerant tudi do drugače mislečih, če le niso dejansko nasprotovali družbenim usmeritvam in vrednotam, za katere se je vesekoli zavzemal.

Marijan Breclj je bil velik slovenski rodoljub in Jugoslovan. To je gotovo izviralo že iz njegove rane mladosti in tradicije njegovega očeta dr. Antona Breclja, uglednega zdravnika in borca za pravice zatiranega primorskega ljudstva. To je potem izkazoval tudi s svojo aktivnostjo v naprednem študentskem gibanju, s svojim javnim udejstvovanjem in v svojem pravniškem poklicu. Zato je bila povsem razumljiva tudi njegova takojšnja vključitev v narodnoosvobodilni boj in njegov velik prispevek k zmagi tega boja. Kot eden aktivnih soustvarjalcev slovenske državnosti je bil vedno prepričan, da je samobitnost in suverenost slovenskega naroda mogoče trajno zagotoviti le v jugoslovanski federaciji kot socialistični, samoupravni in demokratični skupnosti svobodnih in enakopravnih narodov in narodnosti. Zato se je kljub svoji kritičnosti do posameznih doga-

janj in odnosov v Jugoslaviji vedno zavzemal za aktivno in delotvorno sodelovanje Slovenije v organih federacije in z drugimi narodi oziroma deli Jugoslavije.

Marijan Breclj je bil resničen ljubitelj narave in še posebej planin. Povzpel se je tako rekoč na vse pomembnejše planinske vrhove v Sloveniji in soseščini. V navezah z znanimi slovenskimi alpinisti Čopom, Potočnikom,

Tominskem in drugimi je preplezal tudi mnoge zahtevne gorske stene. Planinarjenje je bilo zanj pravi oddih od težavnega dela, predvsem pa globoko čustveno doživljanje naravnih planinskih lepot. Od tod tudi njegovo vesekoli zavzeto delovanje v slovenski in jugoslovanski planinski organizaciji.

Marijan Breclj je imel mnogo dobrih prijateljev in resničnih spoštovalcev. Eden od izmed njih je bil tudi Edvard Kardelj. Bila sta si v marsičem različna in vem, da nista bila vedno soglasna v oceni posameznih ljudi in dogodkov. Toda bila sta zelo enotna v vseh temeljnih vprašanjih naše družbene ureditve in njene nadaljnje preobrazbe, položaja Slovenije v Jugoslaviji ter dogajanj v svetu in naše vloge v njih. Predvsem pa sta si bila zelo podobna v osebni poštenosti, v svojem rodoljubju in predanosti naši skupni stvari, pa tudi v svoji veliki ljubezni do narave. Vem, kako težko je takrat Breclja prizadela Kardeljeva prerana smrt. Ne dvomim, da bi zdaj tudi Kardelja, če bi bil še živ, enako prizadela Brecljeva smrt.

Čas bo tekel naprej in potiskal v pozabo mnoge ljudi in dogodke. Toda Marijan Breclj bo ostal zakoreninjen v našem spominu kot velik in plemenit človek, kot vzor osebne poštenosti in človečnosti, rodoljubja in zavzetosti za našo svobodo in družbeni napredek.

VINKO HAFNER

Padel je hrast

Zapis uredništva TV-15 ob smrti dr. Marijana Breclja

S smrtjo dr. Marijana Breclja, narodnega heroja, družbenega delavca in državnika, izgublamo Slovenci eno izmed najmarkantnejših osebnosti svoje narodne osvoboditve in družbene revolucije. Polnih šest desetletij je namreč ta politični človek in humanist tehtno sodeloval v dogajanjih, ki so preoblikovala slovensko nacionalno usodo.

Napreden izza dijaških let

Vsaj od leta 1929 – torej od uvedbe Aleksandrove diktature – se pojavlja v analih ljubljanske univerze ime Marijana Breclja, sinu izgnane oziroma pred fašizmom bežeče goriške družine ter krščansko-socialistično usmerjenega študenta prava, kot ime gorečega narodnjaka, borca za slovensko samobitnost ter proti čaršijsko-monarhističnemu unitarizmu. Deloval je v visokošolskem klubu Zarja in bil prvi predsednik Zveze slušateljev ljubljanske univerze (ZSU). V kratkem kresanju številnih političnih programov, ki so jih vzpostavljali klubi Zarja, Borba, Jadran, Triglav, Njiva in drugi, je Marijan zastopal stališča rano umrlega dr. Janeza Evangelista Kreka, svojega očeta dr. Antona Breclja in sploh Krekovih »mladinov«, tedaj onih naprednih duhov, ki so stopili v opozicijo proti jedru svoje Slovenske ljudske stranke (SLS) in se pozneje, ko je ta v času Živkovićeve diktature prešla v reakcionarno JRZ, od nje odcepili. Navzlic krščansko-socialističnemu prepričanju je Marijan Breclj skupaj z nekaterimi somišljeniki že sredi tridesetih let iskal in dobil zvezo z ilegalno KPJ in tako z bojujočim se delavskim razredom. Bil je med tistimi poštenimi, prodornimi slovenskimi intelektualci, ki so se zgodaj zavedli, da je Program Zedinjene Slovenije doživel brodolom in da se v naraščajoči unitaristični birokraciji naglo duši tako težnja po slovenski narodni samoodločbi kakor socialna svoboda delovnih množic. Ta zavest ga je trdno usmerila v slovensko ljudsko fronto, ki je po letu 1935 doživljala vse večji polet. Slovensko narodno in socialno vprašanje zanj ni bilo nekaj deljenega ali zgolj akademsko teoretična stvar: bil je sopodpisnik protestne resolucije dr. Antonu Korošcu že leta 1932, izjemno tvorno – zlasti skupaj z dr. Alešem Stanovnikom – se je angažiral pri raznih volitvah, udeleževal se je demonstracij in naprednih zborovanj, sodeloval v ideoloških kroških in v takšnih akcijah, kakršni sta bili sporazum med krščanskimi socialisti in komunisti v Laškem 1939 ali nekaj pozneje ustanavljanje Društva prijateljev Sovjetske zveze. Kakor mi je sam pred leti dejal, sta mu ob Prešernu in Cankarju pomenila najpo-

membnejša kašipota Čebinski manifest in Sperans.

Aktivist Osvobodilne fronte

Prvi dan po zgodovinskem dogodku v Vidmarjevi hiši, torej 28. aprila 1941, je dr. Marijan Breclj z vso odločnostjo sprejel poziv svojega prijatelja in udeleženca ustanovnega sestanka OF Toneta Fajfarja, naj se pridruži oboženemu odporu slovenskega naroda proti fašističnim okupatorjem. To svojo brezpogojno odločitev je pojasnjeval takole:

»Skoraj nemogoče je opisati, kako strahotno prizadeti smo se počutili zavedni Slovenci aprila 1941. leta. Posebno še delavci in mladi intelektualci. Čustva ponižanja, razočaranja, sramote, jeze, so nas pritiskala ob tla. Najhujši od vsega je bil občutek, da smo bili izdani: da se je država zrušila takorekoč brez odpora; da smo ostali prepuščeni na milost in nemilost fašističnim zavojevalcem, katerih strahotna nasilnost nam je bila dobro znana. Narod je bil razkosan med tri tuje gospodaje. Okupator nam je z vsako kretnjo dal vedeti, da nam je prisojeno suženjstvo najslabše vrste. In vendar so se našli med nami ljudje, ki so pohiteli v objem tem okupatorjem. Prav to izdajalsko vedenje nekaterih dotedanjih narodnih voditeljev je v veliki meri povzročilo, da se je naglo in z nesluteno intenzivnostjo zaostрила kriza zavesti v slovenskem narodu. Ogorčenje nad našim položajem in težnja po samoohranitvi sta potisnili v ozadje vse bojzani. Šlo je za biti ali ne biti.«

Temeljne točke programa OF so Breclja – Miho navdušile. Od vsega začetka se je vpregel v aktivistično in osvobodilno delovanje, pri čemer je bilo zanj nemajhnega pomena predhodno znanstvo s Kidričem in Kardeljem, ki ju je visoko cenil in ki sta oba visoko cenila njega. Njegov osebnostni ugled ni malo pomenil v obdobju, ko se je Fronta spreminjala iz koalicijskega v enotno vsenarodno gibanje.

V razmerah, ko besedni manifesti niso več šteli, marveč se je bilo treba izkazati v dejanju, se je zaupanje v Breclja vse hitreje poglobilo in utrdilo. Skupaj s Kidričem, Leskoškom, Blerjem, Žagarjem, Zidanškom, Oskarjem Kovačičem in Dušanom Podgornikom je

postal 29. junija 1941 član glavnega štaba slovenske partizanske vojske. Na tem položaju je neutrudno delal zlasti kot organizator partizanskega zdravstva, se ukvarjal z mobilizacijo zdravnikov in z zbiranjem sanitetnega materiala – podobno kot njegov brat Bogdan. Tja do odhoda v partizane 6. junija 1942 je Marijan živel smrtno nevarno življenje ljubljanskega ilegalca. Ves ta čas se je v veliki meri posvečal že tudi nalogi, ki mu je pozneje postala temeljna: koncipiranju in organiziranju ljudske oblasti. Že od maja 1941 so se oblikovali pokrajinski odbori OF za severno Slovenijo, Koroško, Primorsko, Gorenjsko... Množično so se rojevali okrožni, rajonski, krajevni, terenski odbori OF v mestih in na podeželju. Nastajala je »država v državi«; mlada ljudska oblast je začela izdajati številne odloke in predpise; vse to zakonodajno delo pa je bilo treba pravno urejati in osmišljati, marsikdaj tudi kritično preverjati, preden so odloki lahko postali veljaven oblastni instrument. In kot rečeno – namajhen del tovrstnih nalog je ležal na Brecljevih ramenih.

Partizan

Veliko osebnega poguma, vedrine in celo humorja v najhujših položajih, požrtvovalnosti, tovarištva in neodjenljive prizadevnosti je Breclj izžarel v treh letih svojega neposrednega partizanstva.

»Komaj sem prek Cerkniškega, Ralne gore in Suhe krajine prispel na Rog in se dobro razgledal,« mi je pripovedoval pred leti, »nas je zgrabilo kolesje Roške ofenzive. Naše osvobodeno ozemlje z roško metropolo vred se je zamajalo. Nismo se utegnili kaj prida spraševati, kako bo delovala naša prva »vrhovna uprava«, naš narodnoosvobodilni svet, ki smo ga formirali 27. junija 1942 in je pomenil vrh mlade politično-upravne zgradbe, sestavljene iz NO odborov. Kljub prihajajoči ofenzivi smo dograjevali to upravo in njene odseke. Že smo izdali odlok o sklicu

Slika iz Roga: od leve proti desni so Pepca Kardelj, Franc Leskošek, Marijan Breclj in Edvard Kardelj.

Zbora odposlancev. Odločili smo, da bo skrbel za povezavo z drugimi jugoslovanskimi narodi Edvard Kardelj. Funkcija »notranjega ministra« je pripadla Borisu Kidriču. Kmalu smo izdali tudi odloke o partizanskem šolstvu, o izkoriščanju razlaščenih veleposestniških gozdov in druge. Veliko smo se posvetovali, sklepali, hodili na teren. Zgodaj nam je uspelo vzpostaviti zvezo s Titovim Vrhovnim štabom...

Zdaj pa nenadoma ofenziva!

Trda nam je predla. Za las je šlo, posebno, ko smo padli v zasedo pri Faberjevem križu. Ni nam uspel preboj čez Krko. Vodstvene sestave so se morale podati v podzemni bunker, kjer so vladali smrtni strah pred odkritjem, pa žeja in lakota. Sam sem dolgo taval zunaj. Po petih dneh sem se prebil do bunkerja. Ko smo odšli iz njega, smo naleteli na Italijane, ki so nas razbili v dve skupini. Prva s Kidričem je šla globlje v Rog, druga s Kardeljem (v tej sem bil tudi jaz) proti Suhi krajini in kasneje proti Podlipoglavu. Obema skupinama je uspelo priti iz obroča in srečno prestat ofenzivo. Jaz sem kmalu nato moral na Krim, kjer sem se novembra 1942 dajal z organizacijo partizanskih bol-

nišnic.

Zgodovina NOB je zabeležila vrsto pomembnih dogajanj, ki jih domala ni mogoče predstaviti brez omembe Brecljevega deleža. Sprejetje in sopolpis Dolomitske izjave, zborovanje aktivistov na Pugledu, neštete odločitve, v katerih je sodeloval kot član IOOF ali kot član predsedstva SNOS in AVNOJ, njegova usmerjevalna vloga na Kočevskem zboru odposlancev slovenskega naroda, njegovi pogovori s Titom v Jajcu – ta in druga Brecljeva dejanja, ko je bil vseskozi Kidričeva in Kardeljeva »desna roka«, so bila dejansko prelomnega pomena. Skozi ta dejanja se dosledno očitujeta dve rdeči niti: težnja po slovenski suverenosti in državnosti ter hkrati težnja po ustvarjalnem in enakopravnem sožitju Slovencev v jugoslovanski federaciji. S svojim velikim pravniskim znanjem, s poštenim srcem in trezno politično mislijo je bil Marijan Breclj vseskozi in ves na strani Titove revolucionarne akcije. V NOB je dosledno gledal edinstveno možnost, da si jugoslovanska ljudstva pridobijo oblast in demokracijo.

Graditelj v miru

Desetletja po tistem 5. maju 1945, ko je postal (kar za

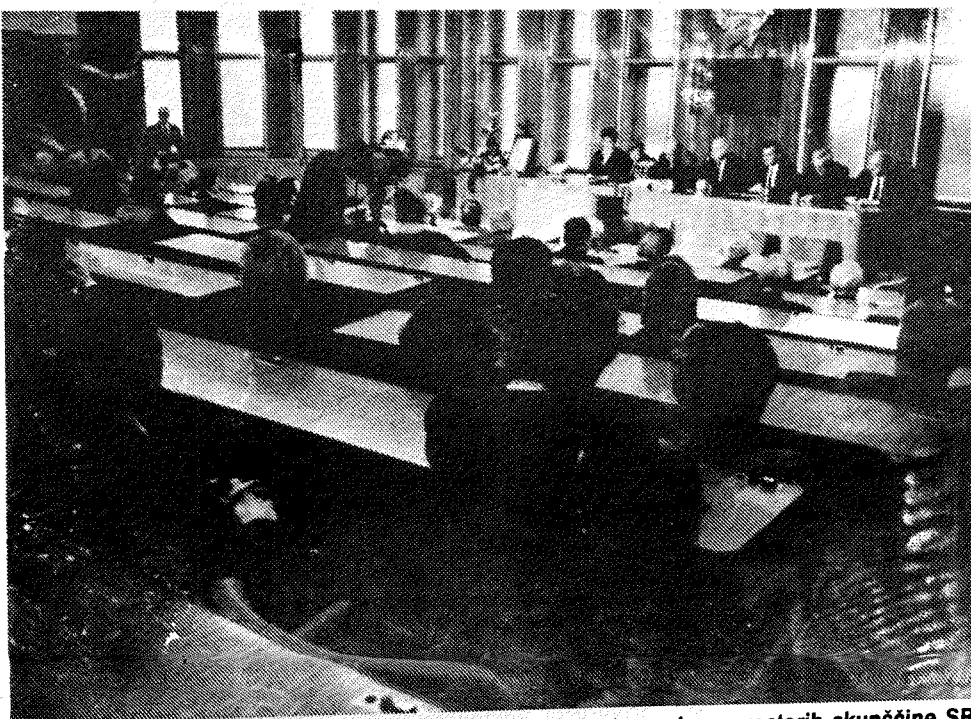
enajst let) podpredsednik prve slovenske narodne vlade, so Breclju potekala v dinamičnem soustvarjanju nove ljudske države. Na pleča je prevzemal številne funkcije; skrbel je za finance in industrijo, bil predsednik komiteja za ljudsko oblast; sedem let je preživel med člani ZIS v Beogradu in na mestu zveznega državnega sekretarja za blagovni promet; bojeval se je s problemi cen, trgovine, državnih rezerv, gostinstva, turizma...

Od 1963 dalje so ga potegnile vase skupščinske klopi: štiri leta, ko je slovenski skupščini predsedoval Ivan Maček, je bil Breclj podpredsednik; odletel pa do 1974 je opravljal enako funkcijo v zvezni skupščini. Hkrati je bil podpredsednik zvezne ustavne komisije, tedaj eden najožjih Kardeljevih sodelavcev pri snovanju zadnje ustave SFRJ. Med leti 1974 in 1978 je predsedoval slovenski skupščini, nato pa se podal na relativno mirnejše delo kot član predsedstva SRS in član sveta federacije.

»Nismo šteli prečutih noči«, mi je pripovedoval, »človeka so utrujala neskončna zborovanja, razmišljanja, pisa, pisanja... No, nekaj časa zase si vendar nisem pustil vzeti. Navsezadnje tega ne bi pustila moja dobra žena Ančka Levarjeva, s katero sva zredila svoje štiri otroke; tri sinove, ki so vsi doštudirali – eden pravo, drugi ekonomijo, tretji medicino –, pa hčer, ki se je podala v umetnost. Morda nisem posvetil družini toliko časa, kakor bi moral in kakor bi rad, vendar, kar sem zamudil jaz, je pač nadomestila Ančka. Kolikor sem mogel, sem ostajal zvest svoji drugi veliki ljubezni – goram. Sedemdesetkrat sem se povzpел na Triglav, zadnjič prav na svoj sedemdeseti rojstni dan. Lepote teh naših gora so mi pomagali odkrivati moj oče, pa zvesti tovariši Miha Potočnik, Joža Čop, Avčin in drugi.«

Marijana Breclja torej ni več. Toda po zakonu neuničljivosti, ki ne velja samo za ljudi, temveč tudi za slovensko idejo v prid človeštva, bo ostal trajno navzoč v tkivu slovenskega naroda.

Zvone Kržišnik

Ob smrti dr. Marijana Breclja-Mihe je bila v sredo, 10. januarja, v prostorih skupščine SR Slovenije žalna seja Predsedstva republiške konference SZDL Slovenije, ki so se je udeležili najvišji družbenopolitični delavci naše republike.

Kaj meni predsednik...

Naši bralci nam večkrat poočitajo, da jih ne seznanjamo dovolj sproti in neposredno s pogledi, ki jih ima ob posameznih aktualnih družbenih dogodkih in dogajanjih vodstvo slovenske borčevske organizacije. Stališča, izražena ob sejah predsedstva oziroma republiškega odbora, ne zapolnijo njihove potrebe po dobri obveščenosti. Da bi njihovim pričakovanjem ustregli, smo sklenili uvesti redno vsakotredensko rubriko, ki naj predsedniku in njegovim najbližjim sodelavcem omogoči sprotno poročanje o odzivih na aktualne izzive časa ter o korakih, s kakršnimi se slovenska borčevska organizacija tvorno vključuje v družbena dogajanja.

Tokrat smo — v pozdrav novi rubriki — izpisali nekaj odgovorov predsednika Bojana Polaka-Stjenke na vprašanja, ki so mu bila zastavljena v nedavni radij-

ski oddaji Studio ob 17, kamor je bil povabljen skupaj s predsednikom slovenske mladinske organizacije Jožetom Školjčem.

Tovariš Polak, s čim se trenutno ukvarjate? Kaj vam vzame največ časa?

— Kaj mi vzame največ časa? Rekel bi: niso razburljivi samo ti zadnji dnevi, ampak je tako vse leto. Čelo lansko leto je bilo, vsaj zame, eno najbolj razgibanih let v povojnem času sploh. Ne vem, če vsi delijo moje mnenje, toda šlo je za leto zaostrovanj tako na ideološkem, političnem, gospodarskem in mednarodnem področju, z določenimi trenutki, ki so dosegali skoraj že skrajnosti. Do zdaj nam je uspevalo razmere obvladovati, vendar pa nam tega

kriznega trenda slabšanja ni uspelo zmanjšati ali zaustaviti.

Starejši smo razočarani zaradi vsega, kar se je zgodilo. Kar smo storili, je le posledica tega, da smo zaupali vodstvu, ki smo ga postavili. Vendar pa je treba zdaj marsikaj spremeniti. Ali mladina nima pravice živeti v drugačnem, boljšem sistemu politične ureditve?

— Mislim, da mladina ne le ima pravico do tega, pač pa tudi bo živela tako, kot bo hotela — in imela bo tak socializem, kakršnega bo hotela imeti. Mi ji tega ne bomo mogli preprečiti.

Kakšni so vaši pogledi na velike malverzacije, ki so se zgodile v naši družbi in so vzbudile veliko nezupanje do mnogih visokih funkcionarjev? Kako delavcem povrniti zaupanje?

— Veste, mislim, da ni člove-

ka, ki bi imel, če tako rečem, pozitivno stališče do malverzacij in vsega tega. Mislim, da je to obsojanja vredno. Te stvari bi morali preganjati bolj, kot jih preganjamo. Samo, na žalost: obstaja defekt... Zelo veliko govorimo o socialistični morali, a dostikrat ne veš, kaj to pravzaprav je. Vsakdo, se mi zdi, si zase postavlja moralne norme in misli, da je dopustno vse, kar je zanj koristno. V zvezi borcev smo že velikokrat razpravljali o vsem tem in o takoimenovani eroziji morale. Kajti zame je osnovni krivec za stanje, v kakršnem smo danes, ravno morala oziroma neodgovornost. Če se bomo ukvarjali samo z gospodarskimi in drugimi predpisi, še ni rečeno, da bomo uspevali v reformi. Revidirati moramo predvsem svoje gledanje na odgovornost in moralo.

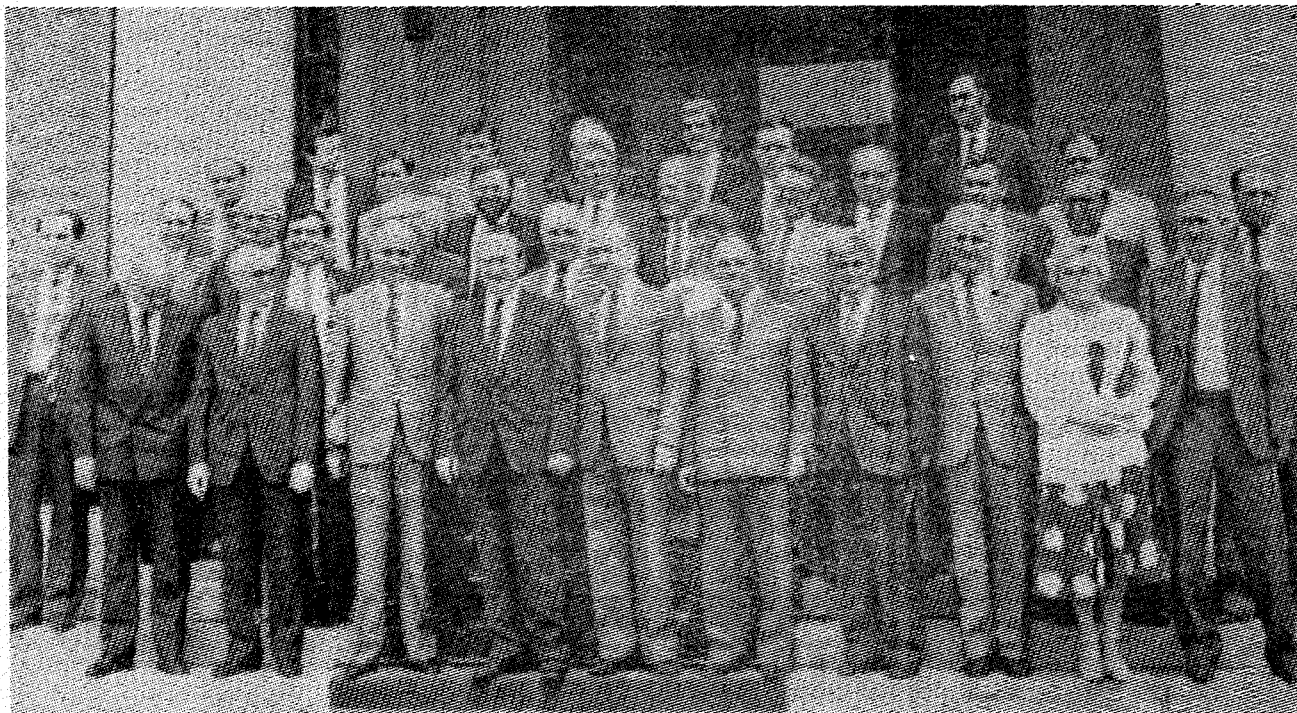
Narava ne miruje

Veliko škode na zgodovinskih objektih bolnišnice Franje

Velikanska gmota zemlje in kamena se je pred štirimi dnevi vsula v grapo, kjer so bili ohranjeni in obnovljeni objekti etnološko-zgodovinske dediščine NOB, slavne bolnišnice Franje. Že v torek so se v Cerknem sestali strokovnjaki, da bi se domenili za hitro sanacijsko akcijo, čeprav bo nadaljevanje del najbrž moralo počakati na spomladanski in poletni čas.

Poznavalci menijo, da se utegne zemlja še naprej posedati in z večjimi količinami materiala zajeziti potok Pasico, kar bi povzročilo potopitev bolnišnice Franje. Planinci so sicer že rešili večino premičnega razstavljenega bolnišničnega inventarja in muzealij, obstaja pa bojazen, da se bodo poleg dveh barak in mostov v grapi podrla še preostale barake.

B. Ž.

Srečno novo leto?

Tik pred novim letom je odstopila jugoslovanska zvezna vlada. »Vrgli« so jo množično nezadovoljstvo, izrazi nezaupnice, ter grozljive inflacijske in druge številke, ki oznanjajo, da smo trdo trčili ob dno velike krize. Dosedanji sistem in njegovi nosilci so povsem nemočni in ne uživajo nikakršnega zaupanja več.

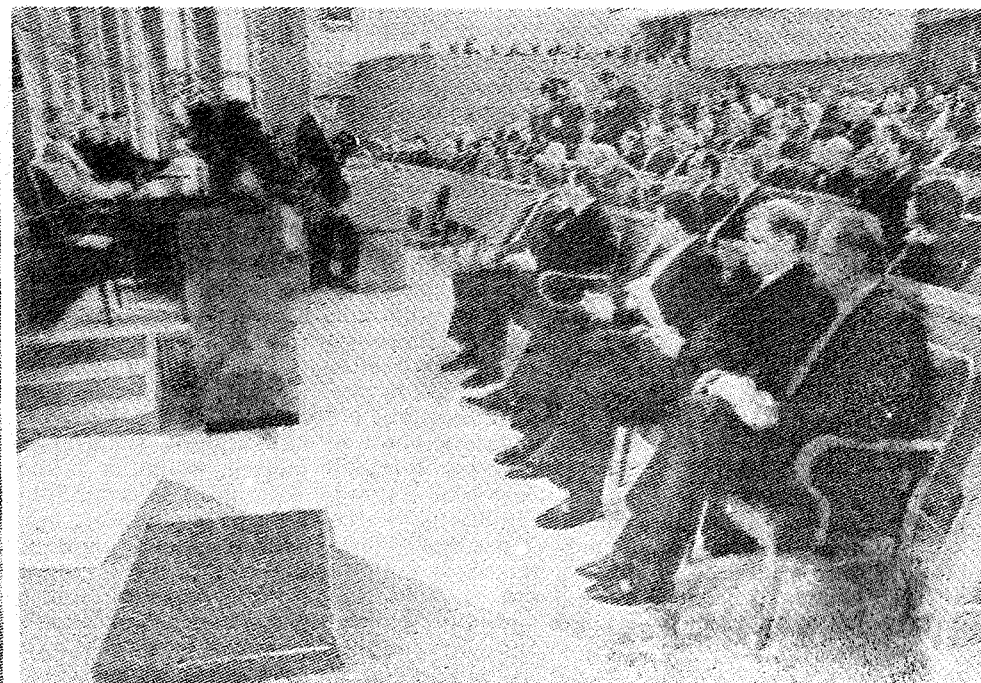
Kljub temu smo z lučmi in petardami nazdravili novemu letu, ponekod — na zagrebškem Trgu republike, denimo — veliko bolj po človeški meri kot doslej.

Seveda ni bilo mogoče prezreti izbruhov ogorčenja in užaljenosti sprčo siromaštva, ki je vse večjemu in večjemu številu Jugo-

slovanov na dlani ob vsakokratnem — vse bolj skopem — izplačilu osebnih dohodkov.

Železničarjem — strojevodjem je pošla potrpežljivost. Njihov štrajk je bil doslej najbolj odmevna plat zvona.

Vemo in vidimo, da so tu med nami tudi pravi, odločni, pogumni in uspešni možje, ki vsemu hudemu navkljub znajo bojevati svoj boj in ne mečejo puške v koruzo. Uspešni direktorji, katerih peterica si je zaslužila letošnjo Kraigherjevo nagrado, pa v trenutkih svojega »zmagoslavja« niso bili prav nič nasmejani. Resno in zaskrbljeno zro predse in v vse, kar nas še čaka.

Razvezovanje cule socialistične dogme ali

Prve lastovke še ne prinesejo pomladi

Naključje je nanese, da so se v Ljubljani hkrati sestali delegati socialistične zveze v razpravi na temo o demokratizaciji družbe in pogledih na poti, ki k takšni demokratizaciji vodijo, ter transnacionalni radikali s Panello, ki so v Cankarjevem domu na tiskovni konferenci skupaj s slovenskimi mladinci za sredstva javnega obveščanja pojasnjevali, kaj so skupaj počeli tri dni.

Na SZDL so nekateri govorili o strankah in zvezah, v CD mladinci sprejemajo Panello (honoris causa) v vrste ZSMS. V tem je veliko simbolike, ni pa še jasno, ali res simbolike začetkov našega odvezovanja cule socialistične dogme ali le ekskurzije v futur, ki bi utegnile imeti radikalnejši konzervativni odmev.

Kaj mi je šinilo v glavo ob tem dogajanju? Ob uradnem pojasnilu o prepovedi radikalnega kongresa v Zagrebu sem pomislila na vse tiste beograjske rdeče usnjene fotelje, vse tiste polmračne sobe in sobane po kabinetih in tajništvih, kjer vse te akcije morajo skozi filtre in dobiti dovoljenja.

Kakšne stranke, lepo vas prosim, kakšne zveze, kakšna demokratizacija, kaj pa govorite, tovariši? In končno kakšno partijsko sestopanje z oblasti je to, če bi morda po stopniških stranskega stopnišča rad sestopil nekdo, medtem ko se na glavnem stopnišču večina ob paradni godbi na pihala še vedno počasi in vzravnano hodeč, vzpenja, prisega na velike besede in spet obljublja vse tisto, kar je obljubljala pred letom: znižanje inflacije, tržno gospodarjenje, inteligentno vladno, podporo nadvladi razumnosti?

Kako postaviti pasjo bombico pod rdečo usnjeno foteljo? Tudi tako, kot so te dni storili slovenski mladinci. Seveda si ne delajo nikakršnih utvar, da so s svojo »pobalinsko« akcijo vrgli Evropi kakšno slastno vabo, imajo pa vsaj začetni občutek, da so se potrudili in prijeli ribiško palico v roke, ker računajo, da zanje dela nenazadnje tudi čas. Rastejo, nezadržno rastejo in bodo vsak hip odrasli, pri tem pa hočejo svobodno hoditi po vseh stopniščih – gor in dol.

B. Ž. J.

Kaj ob koncu leta lahko sklenejo Združeni narodi?

Uspehi in nove skrbi

43. redno zasedanje generalne skupščine Združenih narodov je izzvenilo v domača enotni ugotovitvi, da takó svetovna organizacija kot seveda svet končno prehajata zares v nov način življenja. Generalni tajnik svetovne organizacije Perez de Cuellar je upravičeno pripomnil, da je letošnje zasedanje bilo med najbolj uspešnimi, če ne celo najbolj uspešno od ustanovitve organizacije.

Nekako simbolično so zasedanje sklenili s slovesnim podpisom sporazuma o Namibiji, ki so ji bili priznali neodvisnost že pred desetimi leti. Sporazum ima troje postavk: uresničitev neodvisnosti Namibije, umik kubanskih enot iz Angole in pa prav tako umik južnoafriških čet iz Namibije. K zeleni mizi so prisledli delegati držav in režimov, ki so si še zmeraj na takorekoč najbolj nasprotnih polih. Pridružil pa se jim je tudi predstavnik Južne Afrike, ki kot vemo, ni članica Združenih narodov.

Ta sporazum predstavlja nekako krono lanskim uspehom. Teh je bilo kajpak več in so vsi zapovrstjo izredno pomembni. Prekinjeno je bilo osemletno vojskovanje med Irakom in Iranom, začel se je sovjetski umik iz Afganistana, pa tudi iz Kampučije prihajajo spodbudne vesti o urejanju tamkajšnjih razmer. Rezultatov je še nekaj. Kar primerna je torej ocena, da je bilo lansko leto značilno po

tem, da je resnično pomenilo odpravljanje vojnih žarišč.

Kaj menijo najpomembnejši?

Seveda je na tako dragoceno izboljšanje svetovnih razmer in ozračja prispevalo predvsem popuščanje med velesilama. Reaganova administracija odhaja ob pohvali, da je le storila pomembne ukrepe za mir in za sodelovanje na svetu (v bistvu spoznavna, da svetovni razvoj, ki bo zmeraj bolj dobesedno vesoljski, ne bo več dovoljeval vodilnih monopolov); Gorbačov pa s svoje strani smelo vztraja na spreminjanju notranjih razmer in politike v Sovjetski zvezi, česar seveda ne bo mogoče uresničiti, če bodo sredstva za oboroževanje še zmeraj tako velika, kot so bila dosedaj. Pri Gorbačovu, nosilcu perestrojke, pa je še najbolj pomemben sklep, ki ga je poudaril tudi na zadnjem zasedanju Vrhovnega sovjeta, da je »napredek pogojen z mirom, ne pa z vojno«.

Prvi »objekt« teh izboljšanih razmer so kajpak prav Združeni narodi. Reaganova administracija jih je zadnje čase začela kar na moč hvaliti (Bush je nedavno rekel, da so »glavni instrument miru« prav Združeni narodi), Sovjetska zveza pa na odkrito namiguje, da bi morali prevzeti še druge svetovne naloge, kot so na primer raziskave in izko-

rišanje vesolja v miroljubne namene ali pa ekološka problematika.

Skratka, svetovna organizacija je končno potegnila iz omare mirovniško obleko in se je začela z njo predstavljati na raznih pomembnih prizoriščih. Sile Združenih narodov (ko so lani prejele Nobelovo nagrado za mir) so na nedavnem bojišču med Irakom in Iranom; slejkoprej bodo pomagale pri utrjevanju meja nove palestinske države, prav nič pa ni izključeno, da jih bodo poslali v Afganistan. Te dni pa je bilo dogovorjeno, da bodo svojo miroljubno vlogo opravljale tudi v Namibiji. Seveda bodo stroški ob tem veliki (bržčas okrog pol milijarde dolarjev letno), vendar ne bo šlo za nepremostljivo breme, če bo še vladalo politično ozračje, kakršno je v zadnjih mesecih.

Svetovna organizacija se še vedno ni znebila množice težav. Vprašanje dolžniške krize je, roko na srce, še bolj zamotano, kot je bilo lani. Njihov dolg znaša že več kot 1200 milijard dolarjev, znamenja razpleta pa ni. Na zadnjih zasedanjih organizmov Združenih narodov (na primer UNCTADA) so prozorno potrdili, da ni zaenkrat volje in ne želje razvitih, da bi končno pristopili k temu problemu, ki je zanesljivo med najhujšimi v tem bližnjem prehodu v novo stoletje.

Na nedavnem zasedanju Svetovne banke in Medna-

rodnega denarnega sklada, ki so ga tokrat imeli v Berlinu (in ki v zvezi s problemom dolgov spet ni odprl nobeni vrat) je predstavnik Norveške posvaril, da gre za vprašanje »biti ali ne biti« pri mnogih nerazvitih in pri najbolj zadolženih deželah, zato pa tudi za vprašanje, ki zadeva svetovno skupnost. Združeni narodi, je pristavil, bi morali nanj opozarjati »na vsaki seji in ob sleherni priložnosti«.

Denarja pa še vedno primanjkuje

O problemu dolgov žal še ni stvarne strategije, kako ga rešiti. To je madež tudi v dejavnosti svetovne organizacije. Gibanje neuvrčenih bi seveda lahko pripomoglo k odmotavanju tega vozla s kakimi bolj stvarnimi predlogi, ne pa samo z mahanjem načel ali načelnih potreb. Obračun dela svetovne organizacije pa je bil lani, ne glede na to senčno stran in na novejši zaplet s sestreljenima libijskima letalom, pozitiven. K razreševanju nekaterih vprašanj so končno pristopili korenito ali vsaj dovolj dosledno. Premiki so denimo tudi pri razoroževanju, kje so po dogovoru o jedrskih izstrelkih začeli resno obravnavati tudi konvencionalno razorožitev.

Združeni narodi pa ob izteku 1988 leta lahko z neizbranimi črkami zapišejo: da so bistveno pripomogli k odpravljanju vojnih žarišč, da se je s tem letom bržčas res končalo obdobje hladne vojne in da prav tako opazno izginjajo še zadnji ostanki kolonialističnih vladavin.

Miro Kocjan

Ob številnih pomorih rib v naših rekah

Ribe na hrbtih

Ribiči se čudijo in vijejo roke proti nebu, a ostajajo nemočni ob številnih pomorih, ki so jim v zadnjem času priča v naših rekah. Saj ne, da bi zastrupitev rib ne bilo že od nekdaj. Toda, zdaj smo se začeli zavedati, da smo vse bolj zastrupljeni in ogroženi tudi sami, pomorjene ribe pa da le nudijo podobo tistega, kar bo, če se bo onesnaževanje še nadaljevalo.

Kljub temu, da se kot javnost ekološko prebujamo, da inšpektorji spremljajo delo v tistih tovarnah, ki so morebitni zastrupljevalci, pa je naša nemarnost še vedno velika. Tako si Mariborčan na primer še vedno privoščijo pranje sodov in izpiranje karbida iz njih in to počenja ob potoku. Zmes vode in karbida za tem odteče v potok in smrt med ribami je neizbežna. Poleg pogina rib zatem pride na vsto zastrupljanje podtalnice in pitne vode. Najprej so potrebne številne (drage) ure inšpektorjev in strokovnjakov za preučevanje voda, zatem ugotovijo zastrupljevalca, sejejo o tem na izvršnem svetu, kjer pa jih prav takrat presenetijo z novo vestjo o poginulih ribah.

Zaskrbljuje podatek, da v Sloveniji ni več potoka niti reke, kjer se z različnimi načini zastrupljanja še ne bi ukvarjali. Mreža družbenih in privatnih zastrupljevalcev je torej izredno razširjena, nevarna in večkrat tudi usodna. Prav tam, kjer je industrija največ, kjer barantajo s stru-

penimi snovmi, je zastrupljanje tudi statistično največ. Reka Drava pa je ena naših rek, primerna za »prečiščevanje koncentracij raznoraznih kemikalij«. Ena zadnjih katastrof, ki se je pripetila v tej reki, je iz zadnjih dni preteklega leta. Namesto da bi ptujski ribiči v preteklih predprazničnih dneh opazovali življenje v svojih vodah, so morali v stari strugi Drave, nizvodno ob jezu v Markovcih gledati množičen pogin rib. Mrene in podusti, med njimi tudi težje od kilograma, so mrtve plavale na vodi ali pa so na produ pod gradom pri Borlu postajale žrtev rečnih galebov.

Temu je sledil še drug pomor. V tako široki strugi je le težko ugotoviti, koliko rib je pravzaprav poginilo, a ocenjujejo, da jih je bilo prav gotovo več kot 500 kilogramov. Ptujski ribiči takega pogina rib ne pomnijo. Kot izhod v sili so se odločili za že dobro znan biološki maksimum vode, ko v najbližji hidroelektrarni povečajo pretok vode in tako zmanjšajo koncentracijo strupa v vodi, a tokrat je bilo tudi to neuspešno. Pa še precejšnje pomankanje vode je bilo v tistem času. Pri pravih vzrokih so tudi tokrat ostali le pri sumu, najverjetneje pa je težava prav v industrijskih odpadkih, ki se stekajo v Dravo pod jezom v Markovcih – ptujske in kidričevske industrije.

B. B.

Čas beži tudi Simonu Wiesenthalu

Nepodkupljivi lovec na nacistične vojne zločince inž. Simon Wiesenthal je slavil 80-letnico svojega življenja. Usoda in življenjska pot sta tako hoteli, da sam živi na Dunaju, kjer ima svoj sloviti urad, otroci in vnuki pa v Izraelu, kjer ni potrebno, da bi jih varovala oborožena straža. Precej drugače pa je s tem nenavadnim slavljencom osebno.

Čeprav je posvetil polovico svojega življenja lovu na nacistične vojne zločince, sam pravi, da ne išče maščevanja, temveč pravico. Ravna se po izročilu tistih, ki so videli tedanje množično umiranje zaradi nasilja in zato prisegli: »Za mrtve bodo živi izterjali pravico.« Jubilant sam, rojstni dan je imel 31. decembra lani, pravi, da mora govoriti v imenu tistih, ki so jim nacisti za vselej zaprli usta.

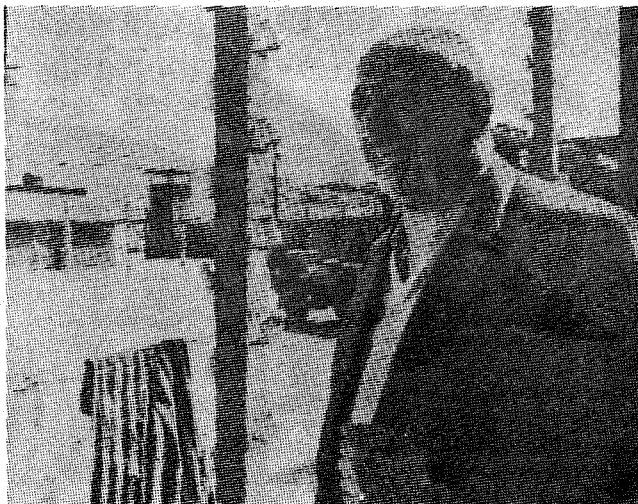
Ko so ga nacisti prvič aretirali, to je bilo leta 1941, je bil arhitekt Wiesenthal star 32 let. Do konca 2. svetovne je bil v dvanajstih nacističnih koncentracijskih taboriščih, med drugim v Oswieczynu, Mauthausnu in Buchenwaldu, večkrat si je sam poskušal skrajšati trpljenje, na Hitlerjev rojstni dan 20. aprila 1943. pa so ga postavili v že izkopano jamo v koncentracijskem taborišču Lembergu, kjer naj bi ga ustrelili s skupino drugih Judov. Ko so prve žrtve že padle, je komandant prekinil morijo in poklical Wiesenthala iz jame. Potreboval ga je za izdelavo nekih transparentov v slavo nacizma.

Inž. Wiesenthal je držal prisego, dano pomorjenim tovarišem. Prispeval je h kaznovanju več kakor 1100 voj-

nih zločincev. Ni ga gnalo sovražstvo, čeprav je imel tudi za to čustvo več kakor dovolj razlogov. Nacisti so pomorili 86 članov njegove rodbine. Opustil je misel, da bi bil še arhitekt. V Argentini je zasledil Adolfa Eichmanna, esesovskega oficirja, določil, da ga izpelje »dokončno rešitev judovskega vprašanja.« Pred izraelskim sodiščem so ga obsodili na smrt, njegov pepel pa so neke raztresli, saj bi utegnili kakšnemu nacistu sicer priti na mi-

sel, da bi organiziral celo romanje na njegov grob.

V tistih letih je inž. Wiesenthal živel v Izraelu, leta 1962. pa se je preselil na Dunaj. Pred vrati njegovega urada ves čas stoji stražar. Lovca na nacistične zločince prejema številna grozilna pisma, napadajo ga kjerkoli, mu telefonirajo in najdejo še druge priložnosti za oviranje pri delu. Noče zapreti urada in se vrniti v Izrael. »Preden umrem«, je dejal, »hočem zapustiti svarilo vsemu svetu« in pristal na snemanje koprodukcijskega filma o svojem življenju. »Sem ena zadnjih prič tedanjega dogajanja«, je dejal in se razjokal ob prizoru o smrti sotrpinov v taborišču Lemberg.

Še enkrat postaja grozljiva preteklost današnji dan: Simon Wiesenthal pred filmskimi kulisami nacističnega koncentracijskega taborišča Mauthausen. Njegov lik bo v filmu upodobil angleški igralec Ben Kingsley (»Gandhi«).

V svarilo tistim, ki pravijo, da je treba narediti križ čez dogajanja med 2. svetovno vojno in pozabiti grozote, odgovarja Wiesenthal z besedami samega Adolfa Eichmanna: »Sto mrtvih, to je tragedija, milijon mrtvih, to je le statistika.« »Samemu sebi sem dopovedoval«, nadaljuje inž. Wiesenthal: »Iskati moramo takoiimenovane majhne morilce, takšne, ki so pobili 25, 30 ljudi. To bodo ljudje razumeli. Posamično drevo marsikomu več pove, kakor pa cel gozd.«

Neposredno pred svojim visokim življenjskim jubilejem je ta nepodkupljivi borec zavrnil poziv zahodnonemškega kanclerja Helmuta Kohla, »naj priznase tistim, ki so se rodili kasneje.« Ni dvoma, na koga je pri tem mislil. Takole mu je odgovoril: »Kasnejše rojstvo nikogar ne odvezuje tega, da bi se moral sramovati. Številni Judje v ZR Nemčiji se še vedno skrivajo. Davidovo zvezdo nosijo na verižicah pod srajco, svoj časopis kupujejo le na skrivaj. Bojijo se javno izpovedovati svojo vero.«

Več sto nacističnih zločincev je še na Wiesenthalovem seznamu. Podatek, ki opozarja. Še bolj svareče pa je njegovo opozorilo, grajeno na izkušnjah človeka, ki ne more pozabiti milijonov žrtev, sežganih v krematorijih. »Otroci, tudi vnuki morajo vedeti, kaj se je dogajalo, kajti – tako ponavlja ostareli in osamljeni borec, »jutrišnji morilci so se že rodili.« Za konec pa še njegovo zaključno svarilo: »Naj vedo, da so se rodili že tudi Wiesenthali jutrišnjega dne.«

fl-

Na obisku pri predstavnikih občinskega odbora ZZB NOV Dravograd

Nadaljevali bodo redne dejavnosti

V prednovoletnih dneh smo obiskali občinski odbor ZZB NOV v Dravogradu in se pogovarjali o aktivnosti njihove borčevske organizacije s predsednikom Francem Blatnikom, sekretarko Mihele Mihelič ter članom predsedstva, sicer tudi predsednikom občinske organizacije ZRVS, Mirkom Faletovim.

Na ustaljena vprašanja o stanju v tamkajšnji borčevski organizaciji so nam ponudili nekaj osnovnih podatkov: da šteje dravogradska borčev-

ska organizacija 243 članov, da je med njimi 35 kmetov-borcev, da prejema redne mesečne priznavalnine 64 upravičencev in da so v letu 1988 podelili tudi 76 enkratnih priznavalnin. Povedali so nam, da je v zadnjem letu umrlo deset članov njihove organizacije ter da se splošno zdravstveno stanje članstva spričo vse višje starosti naravno slabša. Kljub temu pa so zelo pohvalili zdravstveno varstvo za borce – tako splošni dispanzer za borce kot tudi

zobozdravstveno ambulanto. Posebej so izpostavili razumevanje dr. Jožeta Lebiča za tegobe borcev in skrbno delo zobozdravnika dr. Ambroža. Povedali so, da jim je bilo v preteklem letu za potrebe zdraviliškega zdravljenja (po razrezu po občinah) dodeljeno šestnajst mest, kar sicer ni veliko, vendar upoštevajoč, da marsikdo že ne more koristiti te ugodnosti zaradi starosti, še ustrezno. K temu so dodali, da si pomagajo na razne načine v primerih, ko

potrebuje upravičenec do zdravljenja v zdravilišču spremljevalca, saj je takšnih primerov vedno več.

O standardu borcev-upoko-jencev v 1988. letu se naši dravogradske sogovorniki niso izražali pohvalno, saj se je izrazil padec vrednosti pokojnin kazal v vseh njihovih žepih, še posebno pa v žepih pred leti upokojenih železničarjev in rudarjev.

Nekaj dni pred našim obiskom je imel občinski odbor ZZB NOV Dravograda skupno sejo s krajevnimi odbori ZB, kjer so pregledali aktivnosti v letu 1988 in ugotavljali, kaj jim je početi v tem letu. Nobenih posebnih nalog si niso zastavili, zato pa so trdno odločeni, da bodo naloge iz preteklih let, ki so vezane na

kontinuirano delo, nadaljevali. Posebno to velja za področje razvijanja revolucionarnih tradicij, ki vse bolj prehaja »v roke« ustreznega sveta pri občinski SZDL. Naši sogovorniki so od posameznih nujnih akcij imenovali potrebo po preureditvi osrednjega krajevnega spomenika NOB. Ta je postavljen v neposredni bližini frekventne mednarodne ceste, ki poteka skozi kraj, sedanja ureditev pa ne dovoljuje, da bi se krani v bližini spomenika ob raznih praznikih varno zbirali.

Poleg tega je že dolgoletna želja borcev, da bi na spomeniku obeležili in se spomnili padlih iz prve svetovne vojne, oziroma Maistrovih borcev, ki so tudi dejansko pokopani v neposredni bližini spomenika, pa doslej nikjer omenjeni.

Na vprašanje o delu in povezovanju z mladimi so dravogradske borci pohvalili sodelovanje s tamkajšnjo osnovno šolo in dodali, da ima večina koroških osnovnih šol vzorno urejene spominske kotičke NOB, ki bi jih kazalo predstaviti tudi našemu bralstvu. Podobno so menili, da ostajajo v ozadju novinarskega zanimanja nekaj tako zveste in za koroške borce življenjskega pomena – hribovske kmetije – ki se v današnjih razmerah različno uspešno prebijajo skozi življenje. Sploh so prepričani, da je Koroška v javnem obveščanju preveč potisnjena ob stran, čeprav ne zanikajo, da jim poteka življenje manj burno kot morda v središčih in da se ne dogaja vsak dan kaj posebno novega.

B. Ž. J.

Partizanski kurirji v minulem letu

Partizanski kurirji Slovenije so tako kot prejšnja leta tudi minulo leto v številnih spominskih proslavah in drugih prireditvah prek pododborov, ki uspešno delujejo za Južno in Severno Primorsko, Gorenjsko, Koroško, Notranjsko, Dolenjsko in Štajersko, so se vključevali v vrsto, tudi že tradicionalnih in dobro obiskanih slavnosti po vsej Sloveniji.

Srečanje kurirjev in domačinov, ki so jih med letom pripravili posamezni pododbori v določenih krajih, bo tudi v prihodnje ena izmed glavnih oblik medsebojne povezanosti in jim bo treba zaradi tega posvečati ustrezno

pozornost. Partizanski kurirji tudi na ta način ohranjajo navezanost na tiste posameznike, s katerimi so med vojno sodelovali in ki so podpirali naš narodnoosvobodilni boj.

Kurirji so med letom bili zelo dejavni še pri ohranjanju in prenašanju revolucionarnih tradicij. Nekateri med njimi so sodelovali na festivalu Kurirček, ko so s književniki in pisatelji ne le iz Slovenije, temveč tudi iz drugih republik nastopili s svojimi prispevki na nekaterih šolah. Med letom so tudi po vsej Sloveniji obiskali vrsto šolskih ustanov s temo o NOB. Sodelovali so pri šolskih obrambnih dnevih. Posamez-

ni kurirji, ki so rezervne vojaške starešine z določenimi izkušnjami iz NOB in vojaškimi znanji, pa tvorno delujejo v organizaciji ZRVS pri obrambnovarnostnem in samozagotitvenem usposabljanju njihovih članov in občanov. Delovanje kurirjev je občutiti tudi v borčevskih in drugih družbenopolitičnih organizacijah in društvi.

Posebno pozornost so kurirji namenjali še drugim oblikam, ki se nanašajo na ohranjanje tradicij NOB. Tako so med drugim skupaj z ostalimi pripravili na Mojstrani pohod Po poteh gorenjskih kurirjev in Smuk karavanških kurirjev. Na prvi prireditvi je so-

V 81. letu starosti je umrl nosilec Partizanske spomenice 1941 tovariš Anton Milič-Marko. Leta 1931 je iz Italije pobegnil v Jugoslavijo in se takoj vključil v napredno delavsko gibanje. V NOB je vstopil leta 1941. Bil je komandir čete v III. bataljonu Kragujevškega odreda ter zaščitnega bataljona Vrhovnega štaba ter borec I. Proletarske brigade. Po prihodu v Slovenijo je opravljal pomembne dolžnosti v Gradnikovi, Cankarjevi in Vojkovi brigadi, bil komandant brigade Srečka Kosovela ter komandant Goriškega vojnega področja. Malo pred koncem vojne je postal načelnik tehniškega oddelka divizije KNOJ v Kragujevcu. Po vojni je ostal do upokojitve v JLA ter bil vsestransko družbenopolitično aktiven.

delovalo 680 pohodnikov iz raznih krajev Slovenije in celo nekaterih republik. Pri drugi pa so nastopili posamezniki celo iz sosednje Avstrije. Čeprav obe prireditvi predstavljata za Gorenjsko skorajda osrednji manifestaciji, to že zdavnaj nista več, saj sta meje pokrajine že prarastli. Spomniti velja še na kolesarski maraton na Urhu pri Ljubljani in na Smučarski roški tek.

Zbiranje gradiva in oblikovanje albuma s fotografijami spominskih kurirskih obeležij

sta bila med njihovimi osrednjimi nalogami, ki so ju uspešno opravili. Tovrstno gradivo predstavlja svojevrstno monografijo povojne dejavnosti kurirske organizacije za določeno pokrajino. Ohranjenih je še nekaj fotografij iz vojnih dni. Da pa ne bi ostale nedokumentirane, jih bodo opremili s potrebnimi opisnimi podatki in arhivirali.

Kurirji s pomočjo svojih predstavnikov uspešno sodelujejo z JLA, odborom vezi-stvoj NOV Slovenije, domicilnim odborom in združenimi

PTT organizacijami Slovenije, ki materialno podpirajo njihovo dejavnost.

Partizanski kurirji se pripravljajo na letno skupščino, ki bo predvidoma v aprilu prihodnjega leta.

Partizanski kurirji v svojem okolju, kjer živijo in delajo, torej predstavljajo pomemben dejavnik, na katerega se lahko zanesejo družbenopolitične organizacije in društva pri uresničevanju svojih nalog.

Drago Miklavac

Mariborski borci o svojem delu

Na seji predsedstva Mestnega odbora ZZB NOV Maribor so pregledali delo predsedstva in njegovih komisij v zadnjih devetih mesecih.

Predsedstvo je med drugim sprejelo pobudo, da se vključijo v javno razpravo o organiziranosti občin in mesta Maribor.

To pa so med drugim spodbudile tudi lanske stavke v nekaterih večjih delovnih organizacijah na Trgu svobode v Mariboru. Ni bila uresničena zahteva, da se občine približajo občanom in da se racionalizira in poenostavi delo upravnih organov. Predsedstvo je kritično ocenilo tudi uresničevanje 4. samoprispevka občin in mesta Maribor. Borci niso zadovoljni, ker referendumski program zamuja, saj zbran denar glede na inflacijo izgublja na vrednosti. Za nekatere objekte namreč še sedaj ni zbrana po-

trebna dokumentacija. Prav zaradi tega borci zahtevajo pojasnilo odgovornih organov.

Predsedstvo mariboske mestne borčevske organizacije je posebno skrb posvečalo tudi socialno-varstvenim problemom borcev in vojaških vojnih invalidov. Komisije za borce pri skupščinah občin so lani poleg redne prevebe priznavalnin v začetku leta kar dvakrat izvedle valorizacijo. Prav tako so bili dvakrat usklajeni invalidski prejemki vojaških vojnih invalidov.

Kljub temu pa te uskladitve in valorizacije ne dosežejo realne rasti inflacije. Zato življenjska raven te kategorije udeležencev NOB še kar naprej pada.

Upravičene so kritike prisilcev stanovanjskih posojil, saj postopek traja več kot šest mesecev. Po mnenju pred-

sedstva MO ZZB NOV Maribor bo treba ta problem v sodelovanju s Samoupravno stanovansko skupnostjo mesta čimprej rešiti, saj se razpoložljiv denar od odobritve do uporabe razvrednoti za več kot 60 odstotkov. Na predsedstvu so se tudi seznanili s stališčem republiškega odbora ZZB NOV Slovenije glede znanega procesa, odnosih med JLA in SR Slovenijo in stališči odbora za varstvo človekovih pravic. Glede mitingov in zborovanj so menili, da ne prinašajo pozitivnih rezultatov, saj povzročajo zmedo, nemire, nesporazume in sovraštvo med našimi narodi in narodnostmi. Obsodili so tudi zatevno skupine podpisnikov izjave za raziskavo del tovariša Tita in menili, da se takšna vprašanja lahko obravnavajo le v skupnem kontekstu zgodovine NOB in revolucije. Člane predsedstva so tudi seznanili s prispelimi pismi, brzojavkami in teleksi, ki so prišla iz različnih delovnih okolij. Tako so med drugim delavci Metalne in Tama izrazili vso podporo slovenskemu političnemu vodstvu.

Zelo močne so bile zahteve, naj slovensko politično vodstvo ne kloni med pritiski in napadi, ki so se lani pojavljali v časopisih in na mitingih v drugih republikah.

M. K.

V Mostah kritični in optimistični

»Pri nas različno pojmujejo demokracijo; pristopi v poročanju so različni, z lažmi in podtikanji se blatijo osebnosti, zanikajo in izkrivljajo zgodovinski dogodki novejši zgodovine.« je dejal na zadnji lanski seji kOO ZZB NOV Ljubljana Moste-Polje predsednik OK SZDL Niko Lukež. Misel, da je na vodilnih mestih še vedno veliko takih, ki se na plenurnih in sejah ZK strinjajo s sklepi, v praksi pa ravnaajo ravno narobe, so potrdili tudi drugi razpravljalci, ki so svojo ost uperili tudi na predvidene tri reforme.

Odločnost in enotnost vseh je bila, da se morajo vse naše politične, gospodarske in ekonomske sile zavzeti, da reforme uspejo. Že predlog in razpravo v Skupščini SRS, da se zmanjša zvezni proračun, je treba podpreti na

vseh naših nivojih, ker je to že začetek reform in zahteva slovenskega naroda. Tukaj moramo biti vsi odločni in ne smemo dovoliti nikakršnih kompromisov, so poudarjali in predlagali, da bi morala tudi republiška organizacija ZZB NOV glasno povedati naša stališča in na vse žalitve hitro reagirati.

Obsodili so tudi ustanavljanje raznih alternativnih zvez, ki že merijo in opozarjajo na večstrankarski sistem ter boj za oblast. Nedorečeno je tudi, kako bo ZK sestopila z oblasti in kako se bo to uresničevalo, saj je to dosedaj le parola.

Reforme morajo postati resničnost. Skrajni čas je že, da se, kar se sklene, izpelje in naredi.

Jože Jenič

Novomeščani z jasnimi pogledi

Zadnji petek je bila v Novem mestu razširjena seja občinskega odbora ZZB NOV.

Družbenopolitične razmere v državi in delovanje borčevske organizacije je s kleno besedo predstavil Bogdan Osolnik. Govoril je o nacionalnem vprašanju v Jugoslaviji in ustavnih razpravah, o vsebini in značaju socializma, o demokratizaciji našega življenja, ki jo je treba čimprej uresničiti. Glas borcev moramo tudi v sedanjem trenutku družbe uveljaviti v čimvečji meri. Z mladimi je treba sodelovati z jasnimi stališči, medtem ko v odnosih do vseh temeljnih vprašanj boja proti fašizmu ni popuščanja.

Ivan Somrak je govoril o delu predsedstva ZB v občini in naštel dokaj pestro dejavnost v organizaciji. Borce iz pobratenih občin bodo povabili na Dolenjsko, da se sami prepričajo o stanju in odnosih do drugih republik med našimi ljudmi. V razpravi so odposlanci iz krajevnih organizacij ZZB ponovno poudarjali, da žive v mestnih krajevnih skupnostih skupaj z borci številnih naših narodov in narodnosti v najboljšem sožitju in pravem tovarštvu. Kritični pa so bili do nesoglasij v vrhovih borčevske organizacije v državi. Zahtevali so, da vodstva take odnose odločno in takoj razčistijo in ne

sramote lika organizacije. Obsodili so tudi novoletni molk najodgovornejših predstavnikov v zvezi, ko ni bilo čestitk in želja ljudstvu SFRJ. Tudi na račun sredstev javnega obveščanja so izrekli precej grenkih, saj kar tekmujejo, kdo bo bolj črno predstavil našo stvarnost. Ob tem pa ob vsem, kar smo v državi zgradili in dosegli tudi zadnja leta, predvsem o kolektivnih, ki kljub mukam zgledno vlečejo voz napredka, beremo in slišimo veliko premalo.

Za novega podpredsednika občinskega odbora ZZB NOV so izvolili Janeza Potočarja namesto nedavno umrlega Vinka Bambiča.

Tone Gošnik

JAVOR

LESNA INDUSTRIJA PIVKA

Kovinotehna Celje: preko zidu

Pri poslih ne moreš nikogar podcenjevati

Zaupanje v jug. Perestrojka na pohodu tudi v glavah trgovcev. Iskanje novih oblik sodelovanja. Proč z administrativno navlakom. Oči vseh so uprte — v Kitajsko.

Reformsko pranje možganov, pogojeno z nekakšnim dnevom »D«, ko se naj bi vse, kar je bilo doslej trhalo, nepovezano, do temeljev razrušeno z inflacijo in seveda že v osnovi nekonkurenčno, čez noč spremenilo, je seveda zastojno delo. Dobri gospodarji zelo natanko vedo, da je reforma gospodarstva dolgotrajen in mučen proces, ki se ne more začeti s prvim dnevom novega leta, ne da bi za to bili ustvarjeni že ustrezni pogoji. Prestrukturiranje gospodarstva, zlasti še tistih enot, ki so usmerjene v izvoz, bi moralo biti naša stalnica, ne pa nekakšno večno priseganje na »jutri«.

Med k sreči ne tako redke delovne organizacije, ki imajo ta »jutri« vpet že v sedanjost in so se tega spoznala zavedale že včeraj, sodi tudi celjski grosistični velikan, Kovinotehna. Ker nameravamo govoriti o zunanji trgovini, zapišimo že kar na začetku, da je Kovinotehna glede zunanje trgovine v slovenskem prostoru med največjimi.

Dobri poslovni rezultati na področju izvoza so brez dvoma odraz premišljene kadrovske politike in reformnih prizadevanj. Več kot polovica od 150 zaposlenih v zunanji trgovini ima visoko in višjo izobrazbo, ob rednem štipendiranju pa se ta odstotek nenehno zvišuje.

Pohod na Kitajsko

»Pred kakšnimi petimi leti.« nam je dejal v daljšem pogovoru Brane Planinc, direktor uvožno-izvozne dejavnosti Kovinotehne, »smo začeli snovati lastno prodajno mrežo v tujini, potem ko smo že imeli predstavništvo v SZ in bili v konzorciju, skupaj z drugimi slovenskimi firmami, za Kitajsko. Povedati moram, da predstavlja ta konzorcijski del večino poslov jugoslovanskih firm na tem območju. Danes imamo svoje predstavnike oziroma koordinatorje že v štirinajstih državah vzhoda in zahoda.

Z osnovnim kapitalom — skupaj z Mercatorjem in še nekaterimi drugimi — smo se že uvrstili v Münchnu (Univercat), v Avstriji (skupaj z manjšinsko firmo Carimpex, s katero smo v začetku leta odprli novo podjetje Carmetal) in v Italiji, kjer smo prevzeli firmo Resco, ki je v vseh poslovnih elementih Kovinotehnina, je pa ustanovljena s pomočjo slovenske manjšine v Trstu.

Skupaj s še štirimi delovnimi organizacijami smo ustanovili firmo APRIMEX, imamo pa že tudi prve stike s španskim tržiščem.

Za jugoslovanske proizvajalce je že od nekdaj zanimiv arabski svet. Kovinotehna ima na tem območju precejšnje ambicije (grade vodne stolpe), vendar je treba omeniti, da gre pri tem za sodelovanje oziroma posredovanje z zahodnimi partnerji. Trgovanje z arabskim svetom vzbuja sicer nekatere pomisleke, Kovinotehna na tem tržišču namerava ostati, a ne za vsako ceno.

Pomisleki izvirajo predvsem zaradi neugodnega položaja, v katerega sta zašla Irak in Iran, ki ju je vojna vihra dodobra osiromašila. Planinc sicer meni, da bodo

težave, denimo z Irakom in negativnim saldov, ki ga ima z Jugoslavijo, obstajale vsaj še naslednjih deset let, da pa je dejstvo, da bo Irak postal eno največjih gradbišč. Vede-

Brane Planinc: »V Sovjetski zvezi prihaja do bistvenih sprememb. Morali se jim bomo prilagoditi.«

ti je tudi treba (ne glede na večjo ali manjšo ceno nafte), da dežela z dnevnim izkupičkom za nafto iztrži približno 30 milijonov dolarjev in da bo prejkoslej izplavala iz težav. Dolgoročno je to za Jugoslavijo — in tudi za Kovinotehno — zanimivo tržišče, vprašanje pa je, koliko bomo iz tega znali iztržiti. Jasno namreč je, da se bo tudi tuji trg kar najbolj vključeval v to obnovo — s posojili, kjer pa smo mi odločno »prekratki«, ne glede na konkurenčnost uslug.

sko. Luška oprema, pekarnice, polnilne linije in še kaj. Gospodarstvo caplja za politiko.

sežek, posebne zahteve, neustrezna cena nafte itd.) poglavje zase. Brane Planinc meni, da bo poslej Sovjetska zveza dežela, ki jo bo treba gledati skozi natančnejša očala.

»V Sovjetski zvezi prihaja do bistvenih sprememb, tudi pri zunanjetrgovinski menjava. Občutna je decentralizacija, v ospredje prihajajo posamezne republike, firme... Poslej se bo torej treba pogovarjati z njimi, ne več z državo. In nič več ne bo mogoče prodati, kar ti bo prišlo pod

Iztok Seničar: »Seveda si vsega tistega, kar si privoščijo tujci v neizprosni boju za trg, mi ne moremo!«

roke, še manj za višje cene kot doslej. Naposled smo tam soočeni z močno zahodno konkurenco in ogromnim tržiščem, ki naravnost vabi in da se je tja preusmeril — ves svet!«

Zelo odkrito rečeno, ne glede na to, da bomo zaradi obsega menjave še vedno pomembni partnerji. Jugoslavijo čakajo tam težki časi. Razmišljanje o Sovjetski zvezi bo treba namreč spremeniti vsaj za 180°. Doslej smo razmišljali preko blagovnih list, na na-

zi sodelovali pri proizvodnji visokoregalnih avtomatiziranih skladišč, nekaj objektov je že v gradnji, nekaj jih, skupaj z IBL Ljubljana, še pripravljamo, trenutno pa potekajo dela na petih lakirnih linijah v Moskvi (skupaj z nemško firmo ter Belgijci in Američani). S temi firmami smo se morali pogovarjati, saj sicer ne bi mogli ponuditi celovitega projekta.

Manj administrativnih omejitev

Kaj za Jugoslavijo pravzaprav pomeni prodor na tržišča neuvršenih, tretjega sveta, smo povprašali sogovornika.

Za Braneta Planinca in njegovo ekipo je, kot je dejal, tretji svet bolj priljubljena kot pa koristna zadeva, ki pa je vendarle ni mogoče odpraviti z levo roko. Bistvenejših poslov z njimi, razen nekaj malega s Kenijo in Ugando, niso imeli. Z jugoslovanskega gledišča je to precej težavno poslovanje, saj nasprotna stran ne more ponuditi dovolj ustreznega blaga za menjavo, zanimivejše izdelke, za katere bi bili zainteresirani, pa izvažajo na zahodni trg. Tudi tukaj se jugoslovanski partnerji srečujejo s podobnimi težavami: pomanjkanje sredstev za kreditiranje projektov.

»Je pa treba vendarle reči,« je poudaril Planinc, »da to tržišče, če imamo pred očmi dolgoročne interese, preveč zanemarjamo, kar bi se utegnilo obrestovati.

za izvoz, je namogoče biti konkurenčen. Pričakujemo tudi podporo izvoznim uspešnim delovnim organizacijam, podprtim s sodobno tehnologijo in nadpovprečno produktivnostjo, po drugi strani pa upamo, da se bodo končno povprečneži in podpovprečneži vendarle morali posloviti in da bo zavladal zakon uspešnejšega, naravna selekcija torej.«

Svet upira oči v — Kitajsko, na tržišče, ki je, podobno kot Sovjetska zveza, zaradi naravnih bogastev in sto in sto drugih razlogov zanimiva tako za tujce kot za nas. Iztok Seničar, direktor (njegova mladost vzbuja upanje in zaupanje) sektorja opreme (tozd Zunanja trgovina) se s Kitajsko spogleduje že nekaj let. V njej vidi neslutene perspektive za — iznajdljive.

AERO v Šanghaju

»Kitajska zahteva večplastno obravnavo. Pozorno sledimo dogajanjem. Kitajsko naravnost žeja po novih tehnologijah, večina, ki potihno in na glas razmišlja o njej, pa vidi v deželi izredno zanimivo surovinsko bazo. Seveda si vsega tistega, kar si privoščijo tujci (direktna vlaganja, kreditiranja itd.), mi ne moremo.

Težnje Kitajcev so znane: čimbolj uravnavati izvoz z uvozom in spreminjati strukturo blaga, s katerim trgujejo. Ni še tako dolgo, kar so izvažali zgolj surovine, polproizvode in podobno. Danes tržijo z vse višjimi oblikami in stopnjami tehnološko obdelanih izdelkov. Zahtevajo tudi določene oblike vezane trgovine, kar se še posebej izraža pri Jugoslaviji in ostalih socialističnih državah.

Na Kitajsko izvažamo polnilno opremo Radenske, kjer že imamo dva referenčna objekta, medtem ko so v pripravi še tri nove linije, celoten program pekarske industrije (skupaj z Gostolom iz Nove Gorice smo postavili šest pekarn), v Šanghaju pa smo

Klimo in še nekatere druge proizvajalce, tudi iz jugoslovanskega prostora, kot že doslej.

Skoraj vselej nastopijo težave takrat, ko je treba kitajskemu partnerju ponuditi nekaj, za kar v celoti nismo usposobljeni. Takrat so v Kovinotehni prisiljeni vključiti tudi zahodne partnerje. K sreči te vključitve čedalje bolj posegajo v slovenski in jugoslovanski prostor. Semkaj sodijo že omenjena oprema za prehrabeno industrijo. Pivovarna Laško (zgraditev pivovarne), sistemi hladilnic, kjer je bil vključen tudi laški TIM...

»...poizkušali smo tudi s programom individualnih tehnic celjske Libele. Zaenkrat je tako, gledano z jugoslovanskimi očmi, da je zunanjetrgovinska menjava s Kitajsko v resnici marginalna, pa tudi, da je jugoslovanski izvoz bistveno večji kot uvoz. Kovinotehna ima to področje uravnoteženo,« je povedal Iztok Seničar.

Politično sodelovanje ne koraka vstric z gospodarskim

Uvoza sicer ne gre zanamajati, vendar to ni tema našega pogovora, a je treba vendarle omeniti, da tudi pri tem Kitajci ne poznajo slepomišljenja. Blago izbirajo sami. Kovinotehni pa preostane izbira: ali preprodati ali vnovčiti doma. Sicer pa Kovinotehna trguje s Kitajsko domala na vseh podočjih zunanjetrgovinske menjave, od klasičnega izvoza in uvoza, poslov posredovanja, reeksporta, kompenzacij, investicijskih del do najvišjih oblik izvoza, transfera tehnologije.

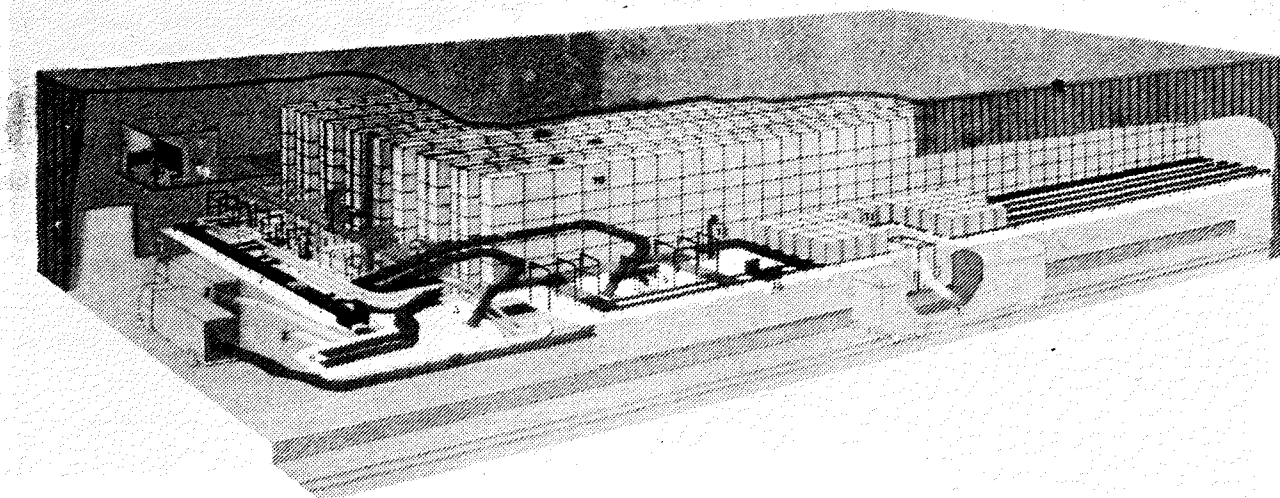
Kitajsko tržišče zahteva nenehno spremljanje sprememb in na tem področju je Kovinotehna čutila. Treba je upoštevati, da je Kitajcem skorajda nemogoče prodajati izdelke v velikih serijah, da je nasploh težko prodajati kakršnekoli izdelke... Prodajati lahko le to znanje, tehnologijo in opremo.

In znova:

»Kot povsod, se nam tudi tukaj dogaja, predvsem pri velikih projektih, da smo zmožni uresničiti le majhen del, zato se povežemo z zahodnimi proizvajalci. To pa, po drugi strani, ponuja velike možnosti za naše ljudi, vsaj tako velike, kot sta jih na političnem področju stikali naši državni dejstvo, da smo uspeli kljub deklarirano dobrim prijateljskim odnosom uresničiti borih 300 milijonov dolarjev menjave, je porazno!

Morda še nekaj podatkov o Sovjetski zvezi, ki jih sodelavec Planinc ni navrgel. Poleg omenjenih investicijskih del se s Sovjeti — in ob sodelovanju Gorenja — dogovarjamo za prenos tehnologije za proizvodnjo bele tehnike, kar bi bil pomemben posel. Glede perestrojke in s tem diferenciacije zunanjetrgovinskega poslovanja: dobro priložnost sodelovanja vidim v naših že kar tradicionalno dobrih stikih z nekaterimi republikami in mesti (pobratena!), kjer že obstajajo trdne vezi. Razmišljamo o mešanih družbah, predvsem o višjih oblikah trgovanja; nad dogajanjem nenehno bedimo.«

Milenko Strašek

Maketa visokoregalnega avtomatiziranega skladišča tovarne avtomobilov VAZ TOGLIATI, v ZSSR

Perestrojka v jugoslovanskih glavah

Nekoliko drugače je z Iranom. Niso se pretirano zadolževali, vselej so skušali izravnati uvoz z izvozom. V očeh tujih poslovnih partnerjev ta dejstva veliko pomenijo. Iran je torej zanimiv tudi za nas, vendar je treba zapisati, da je to praktično neobdelano tržišče, pristop pa tudi ne pomeni.

Trgovanje s Sovjetsko zvezo je, zaradi znanih dejstev (visok zunanjetrgovinski pre-

čin torej, ko se je dalo prodati skoraj vse. Ti časi so minili. Treba bo iskati nove oblike sodelovanja.

Takšno razmišljanje je seveda že zdavnaj seglo tudi do Kovinotehne. V zadnjih letih smo delali izključno na kompenzacijskih poslih, investicijskih delih, vendar je treba reči, da so tukaj pogoji zelo ostri, če hočeš priti do dela; nenehno se seveda srečuješ z zahodnimi ponudbami (in njihovo pripravljenostjo kreditiranja projektov, opreme, sodobne tehnologije itd.).

Doslej smo v Sovjetski zve-

Trenutno se oziramo v Indijo in mislim, da bi se bilo treba preusmeriti tudi tjakaj, kar bo zahtevalo določeno marketinško obdelavo. Dežela ni prezadolžena, razpolaga s precej surovinami, za nas zanimivimi izdelki, in podobnim.

Vprašujete me o gospodarski politiki, reformah... Še vse preveč je zaviralnih elementov. Pri teh poslih pričakujemo manj administrativnih omejitev. Carinske in druge datave bo treba bistveno zmanjšati. S tako obremenjenim uvozom, ki naj služi

— ob sodelovanju tujega partnerja (oprema) postavili kompletno tovarno za proizvodnjo samokopirnega kartonskega papirja po Aerovi tehnologiji. To je bil eden najcelovitejših poslov, kar smo jih opravili doslej.

Horizonti pa se za Kovinotehno in njene partnerje nenehno širijo. Omeniti je treba luški program mariborske Metalne, program preoblikovalne opreme ljubljanskega Litostroja, določena področja prehrabne industrije, kjer bodo skušali vključiti celjsko

Djurano- vičeva proga

Pred dobrima dvema letoma so s slavnostmi odprli novo železniško progo Titograd-Skadar (Albanija), za katero je moja dežela na sončni strani Alp prispevala kar 490 starih milijard dinarjev. Takrat je zvezni minister za promet in zveze (sedaj že »politično« upokojeni) Mustafa Pljakić preroško povedal, da so omenjeno progo zgradili, kljub temu, da še vrsto let ne bo rentabilna.

Ob tem se mi mimogrede vsiljuje misel, da je za določene ljudi v jugoslovanskem vrhu železniška povezava z zame vse prej kot prijateljsko LR Albanijo veliko pomembnejša kot, na primer, zgraditev osimskih cest, za katere že leta

ne morejo zbrati dovolj sredstev, kljub obljubljeni italijanski pomoči...

Zato sem kot okoreli radevednež že dalj časa brezuspešno poizvedoval, kdo je pravzaprav »oče« nerentabilne proge Titograd-Skadar; vendar o tem kasneje.

Jugoslovanski del omenjene proge je dolg malo manj kot 25 kilometrov, stal pa je dobrih 7,5 milijarde novih dinarjev. Po komaj dobrih dveh letih pa namerava titograjska ŽTO progo zapreti. Titograjski železničarji morajo progo vzdrževati vseh 24 ur, čeprav dnevno po njej pelje samo en vlak; zato so lani imeli več kot milijardo dinarjev izgube, letos pa je bodo imeli kar trikrat več. Proga Titograd-Skadar si je upravičeno pridobila naslov najslabše izkoriščene proge v vsej SFRJ!

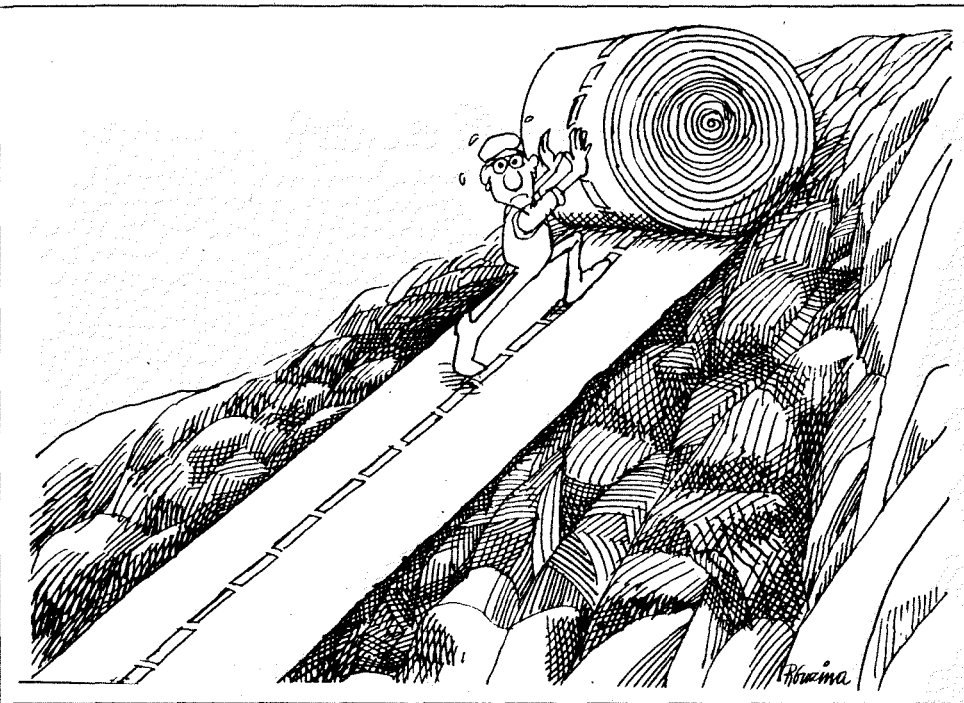
Crnogorski železničarji menijo, da bi morali stroške plačevati tisti, ki so sprejeli sklep o graditvi proge, torej federacija oziroma ZIS, vendar pa

doslej niso dobili nič drugega kot obljubo o »povračilu škode«.

Tako je mala Črna gora poleg številnih »političnih« tovarn postala bogatejša še za »politično« železniško progo, kar je vsekakor poseben dosežek – celo v Jugoslaviji!

In kdo je »oče« te sila nerentabilne proge? Nihče drug kot spoštovani Veselin Djuranović, član predsedstva SFRJ, kamor ga je poslala SR Črna gora. Na seji republiškega odbora ZZB NOV Črne gore 23. decembra je nanj s prstom pokazal prvoborec iz Ulcinja Andrija Vojvodić: »... Veselin Djuranović pa mora odgovarjati za gospodarske napake, na primer za progo Titograd-Skadar.«

Ob tem še drobna zanimivost: v času, ko je bil Veselin Djuranović predsednik zveznega izvršnega sveta, se je zunanji dolg Jugoslavije povečal z 8 milijard 413 milijonov dolarjev na 18 milijard 671 milijonov dolarjev!

Ne glede na vse te »dosežke« je spoštovani Veselin Djuranović napredoval v čla-

na predsedstva SFRJ in bil celo odlikovan z Redom junaka socialističnega dela!

Naj kar brez ovinkov zapišem, da gre ob vsem tem marsikomu na bruhanje...

Vabilo Juretu Biliću

Prekaljeni hrvaški politik, k sreči že upokojeni Jure Bilić zadnje čase le malo nastopa

v javnosti. Mogoče je prav to razlog, da se je 16. novembra precej razgovoril na skupni seji komisij predsedstva CK ZKJ za razvoj političnega sistema, za razvoj ZK in kadrovske politike. Tokrat se je Biliću poleg Srbije še zlasti zamerila Slovenija, saj je na navedeni seji izjavil (navajam po Tanjugu):

»SZDL nikakor ni izpolnila naloge, da mora biti vlada v senci in kritična zavest. Znebiti se mora pokroviteljstva partije in države ter delovati v prid vseh ljudi, ki so za socializem, tudi za drugačnega, če sedanjí ni preстал zgodovinskih preizkušenj. Alternativnih gibanj ni mogoče a priori zavrniti, saj bi bilo to dog-

matško.«

Slovensko vodstvo pa je, po Bilićevem mnenju, odpovedalo – ne zato, ker jih je sprejelo, ampak zato, ker ni vedelo, do kod naj jih podpira. »Na Hrvaskem smo se s tem problemom soočili leta 1971. Naši tovariši so padli, ker niso vedeli, kje je Rubikon posameznih zahtev,« je dejal Bilić.

Enako se lahko zgodi tudi v Srbiji. Množično gibanje za pospešitev ustavnih sprememb in zaustavitev terorja nad Srbijo in Črnogorci na Kosovu ima razumna jedra, vendar se zastavlja vprašanje, ali bo znalo reči, kje je meja, in ne bo stihijsko širilo svojih zahtev.

»Slovensko in srbsko vodstvo bosta imela po mojem mnenju dovolj moči, da bosta povedala, kje je meja,« je po udaril Jure Bilić. Dejal je še tudi, da v ustanavljanju različnih zvez v Sloveniji – od kmečke zveze do demokratične zveze razumnikov – lahko zaslužitmo objektivno ustvarjanje razmer za večstrankarski

sistem.« (Konec navedbe.)

Ob tem menim, da je za dolgoletnega poklicnega politika najhuje, če se mu ustavi čas; prav to pa se je primerilo Juretu Biliću...

Nekako v Bilićevem stilu je zagrebški časopis Oko postavil vprašanje Milanu Kučanu: »Ali partijskemu vodstvu Slovenije stvari res uhajajo iz rok – ali postaja neučinkovito?«

Kučanov zelo obširen in po mojem mnenju tudi prepričljiv odgovor Oku je objavilo tudi Delo (27. decembra). Za konec pa je Kučan še zapisal, da vabi Jureta Bilića k sebi na kosilo in prijateljsko kramljanje.

Spričo temeljitega pojasnila v Oku pa nisem prav gotov, če bo Jure Bilić vabilo sprejel; časa ima vsekakor dovolj, kljub temu, da je član sveta federacije. A če bo Bilić le prišel na kosilo in kramljanje v Ljubljano, Kučana lepo prosim za drobno uslugo: ko bosta po kosilu pila kavo, naj Bilić lepo vpraša, kaj danes

misli o »zgodovinski izjavi«, ki jo je dal 4. oktobra 1981 ob odkritju spomenika na Petrovi gori, znani »partizanski trdnjavi«. Takrat je namreč kot predsednik Sabora SR Hrvaške v slavnostnem govoru med drugim tudi resno opozoril jugoslovanske mednarodne upnike, zlasti še Mednarodni denarni sklad z danes že zgodovinskimi besedami: »Mi vsi smo dovolj močni, da preživimo. Če bo treba, se bomo pasli na Petrovi gori in žvečili travo!«

Vsa čast in spoštovanje Juretu Biliću, ki s svojim preročanjem, kot kaže, res ni pretiraval...

In kako z Obrovcem, veliko zgrešeno investicijo, za katero moji hrvaški prijatelji trdijo, da je Bilić zanj močno zaslužen?

Želim le, da bi zaradi takih mojih vprašanj Juretu Biliću, če bo res prišel na obisk v Ljubljano, kosilo ne obležalo v želodcu...

Mikulićevih 959 dni

Mikulićeva vlada je konec lanskega leta vendarle odstopila – po 959 dnevih vladanja. Ob slovesu v zvezni skupščini ni zanj niti en sam delegat našel še tako skromne besede pohvale ali celo zahvale; zategadelj je bilo slovo precej podobno pogrebu...

Ob tem pa ne gre pozabiti, da sta bila Mikulić in njegova vlada 16. maja 1986 s ploskanjem sprejeta v zvezni skupščini: zanj je zbor republik in pokrajin glasoval soglasno, medtem ko se je v zveznem zboru vzdržal samo en delegat!

Nekaj značilnosti Mikulićevih 959 dni: inflacija se je dvignila z 80 na skoraj 270 odstotkov in si popolnoma upravičeno prislužila naziv »hiperinflacija«; Cena zahodnonemške marke je poskočila s 180 na 2.850 dinarjev; notranji dolgovi so se povečali od 12 na 20 milijard dolarjev; realni zasluzki in z njimi vred življenjski standardi so strahovito padli; močno se je povečalo število stavk in delavcev, ki živijo na robu komaj še znosnega življenja.

Predvsem pa je socialistična Jugoslavija doživela še nevšečno premiero: bankrotirala je prva banka. To je bila temeljna banka Bihać Gospodarske banke Sarajevo, za kar je zaslužna afera Agrokomerc, pri kateri, tako vsaj pravijo, tudi Branko Mikulić ni povsem nedolžen...

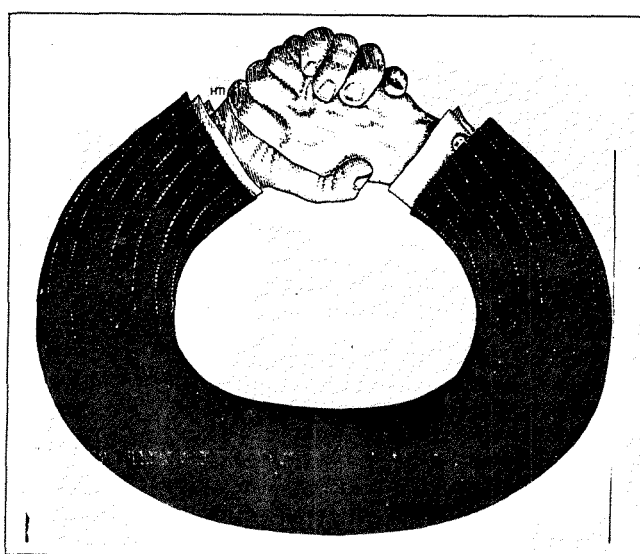
Lani je vrednost dinarja katastrofalno padla, saj je bilo treba odšteti za tuje valute od 1. januarja do 23. decembra za avstrijski šiling 253,34 odstotka,

za francoski frank 253,85 odstotka

za italijansko liro 256,85 od-

stotka, za nemško marko 265,96 odstotka, za švicarski frank 240,10 odstotka, za švedsko krono 277,30 odstotka, za britanski funt 283,45 odstotka, za ameriški dolar 296,16 odstotka in za grško drahm 240,29 odstotka več!

Bodi dovolj tega turobnega naštevanja. Menim namreč, da je Jugoslavija z Mikulićevo vlado zgubila dragocenih 959 dni za resen začetek svojega prepotrebnegega zdravljenja.

Zato bo imel kolektivni odstop Mikulićeva vlada svoj smisel in korist le, če se bo nova vlada resno lotila – brez vsakih omahovanj – nujne reforme, ki naj Jugoslaviji omogoči, da bi njeno gospodarstvo v čim krajšem času postalo tržno in svetu odprto.

Vsako namerno zavlačevanje tega pa ima po mojem mnenju lahko le sila neprijetne posledice...

In kaj bo zdaj počel spoštovani Branko Mikulić? Če bi bil v njegovi koži, bi se nemudoma upokojil. Nisem namreč prezrl, da v njegovi rodni Bosni in Hercegovini, še zlasti ob Miljacki, pihajo Mikuliću mrzli vetrovi, ki ga precej brezobzirno spominjajo, da je bil že dovolj časa na oblasti, njegovi rezultati pa so klavrni. Še zlasti nepopustljivo glasna in ostra je bosanskohercegova mladina, ki kar s prstom kaže na zgrešeno politiko v tej republiki. Vrh te politike je, da se SR Bosna in Hercegovina danes na vse pretege trudi, da bi bila deležna enakih velikih uglednosti kot jih imajo »bankrotirane« Makedonija, Črna gora in Kosovo.

Poleg tega pa tudi »osvobodjeno« sarajevsko Oslobođenje sedaj piše o Branku Mikuliću precej drugače, kot je še pred kratkim...

Neprepričljiva odpoved

V zadnji lanske številki našega lista je bila objavljena fotokopija dopisa Vojnega muzeja iz Bograda, s katerim odpoveduje TV-15 za leto 1989. Pri tem je navedel razlog, da »nedostaja prostor za njegovo čuvanje.«

Po mojem tič razlog za odpoved kje drugje, ne v »pomankanju prostora«. Vem

namreč, da se Vojni muzej nahaja na Kalemegdanu, kjer je na voljo še dovolj prostora...

Naj bo kakorkoli: vojni muzej se je odločil, da mu ni več potrebno glasilo slovenskih borcev TV-15, kljub temu, da razstavlja tudi eksponate slovenskih partizanov! Menim pa, da ni prav, da pri tem uporabi tako »zabavansko« utemeljevanje, če povzamem močno živo besedo iz jezika Vuka Karadžića...

Vas Sime

V spomin na Tončko Kosovelovo

Hiša na robu vasi

Na robu Tomaja, na Krasu, stoji hiša, ki je te dni zaprla vrata zadnjemu prebivalcu Kosovelovine. Umrli je Tončka Kosovelova, Srečkova sestra, čuvarka pesniške dediščine Krasa, imenitna gospa, ki je skozi vse svoje dolgo in pestro življenje znala mnogim ljudem vcepiti ljubezen do slovenstva, do poezije in vsega lepega, predvsem pa seveda do vsega, kar kleno slovenskega, upornega in naprednega predstavlja Kras, Kosovel in vsa svobodomiselnost dinastije Kosovelov, ki je izpričevala svojo moč in pomen, še preden je na literarnem nebu zablestel Srečko Kosovel.

V spominu ostajajo najini nočni pogovori o njihovih srečanjih s slovenskimi kulturniki od Tomaja do Dunaja, o potovanjih po svetu, o obiskih tujih spoštovalcev slovenske literature...

Bila je zadnja predstavica generacije samoučnih slovenskih izobražencev, ki je svoje energije prelivala vselej naprej v ožji, domači prostor, bila spiritus agens številnim vaškim gledališkim predstavam in drugim kulturnim dogodkom, razlagalka bistva kosovelovske duše, posredovalka kulture iz širšega sveta in nepogrešljiva udeleženka pre mnogih kulturnih dogodkov na Krasu.

Ta dom je bil vselej odprt za vse, ki jim je bila kultura življenje. Njene noči so minevale med branjem literarnih revij in sodobne,

predvsem slovenske književne produkcije, v pisanju številnih uradnih dopisov, ki jih je sestavljala svojim sovaščanom, hkrati pa v prijetnih klepetih z vedno novimi znanci. Vse do zadnjega je ni utrujalo spoznavanje ljudi, imela je enkraten spomin in je znala pripovedovalcem pozorno prisluhniti. Kot otrok »dunajske šole« je imela tudi tisto prijazno noto svetovljanskega obnašanja, ki je presenetila obiskovalca.

S Tončko odhaja zadnji plemeniti varuhov pesniških hramov, ostaja pa spomin, ki jo bo neločljivo in vedno znova omenjal ob imenu njenega brata Srečka in z imenom njene širše družine, simbola slovenskega intelektualstva.

Le malo je manjkalo, da ni prekoračila v stoletje novega življenja, pa je utrujena rada zamahnila z roko, češ, da je bilo dovolj in da jo je začel svet utrujati. Vendar je bilo to res prav na koncu, ko jo je bolezen po nesreči zgrudila in so postale bolečine prehude. Do konca je trdno verjela v edini veljavni zakon – zakon narave in zato se je povsem stvarno poslavljala od tega sveta.

Prazna ostaja hiša na robu vasi, premnoge drobne stvari v vrtu pa bodo vedno spominjale na njeno neutrudno roko. Ostali bodo rožmarinovi grmički, gredice in stezice in tista prijazna miza, kjer je tako prijetno posejati v poletni senci za hišo.

B. Ž. J.

Slavljenca iz Vukovskega dola Treba je zdržati

Marija in Alojz Jaušnik iz Vukovskega dola pri Jarenini sta praznovala biserno poroko. Na njunem domu se je zbralo okrog dvajset njihovih sorodnikov in predstavnikov ZZB NOV. Bilo je veselo. Čeprav sta v letih, žena Marija jih ima že šestinosemdeset, mož Alojz pa jih bo imel maja devetdeset, sta bila dobro

razpoložena. Alojz, ki je tudi edini še živeči Maistrov borec v pesniški občini, je takrat, ob sprejemu pri predsedniku mestne skupščine Maribora Emilu Tomažiču, prejel tako kot drugi s posebnim posvetilom zbornik – Boj za Maribor 1918–1919.

Redko srečaš skromne, hkrati pa tako dobre ljudi, kot sta Jauš-

nikova. Spoznala sta se ob pomankanju in to ju je tudi tako povežalo, da sta se 25. novembra 1928. leta v Jarenini vzela. Marija je pred tem pri desetih izgubila mamo, oče je moral v prvo svetovno vojno in je odrasčala pri stricu.

Začela sta takorekoč iz nič. Nekaj malega je sicer bilo na revni očetovi kmetiji, vendar premovali tudi za skromno življenje. Trdo sta se prebijala. Ker pa je bilo v njunem zakonu veliko medsebojnega razumevanja, sta uspešno premevala življenjske težave. Marija se spominja, kako sta najprej v najem vzela kravo, potem že dve. V Maribor je nosila prodajati mleko, za prodajo pa sta vzrejala še prašiče, kokoši.

Bili so že štirje otroci. Delati in zopet delati, zraven pa velika varčnost. To so bili njihova življenjska pravila. Ko sta s pridom že spravila nekaj skupaj, se je začela druga svetovna vojna. Oba sta kot zavedna Slovenca začela sodelovati z našim narodnoosvobodilnim gibanjem. Če ne

Ob devetdesetletnici

Korenina z Brkinov

Sprehod v Brkine, ta prelepi predel ilirskobistriške občine je za vsakogar prava radost. Še lepša pa so snidenja z ljudmi iz teh krajev, kjer so si vasi komaj po nekaj kilometrov vsaksebi. V vsaki izmed njih naletiš na kako živo legendo, živo pričo zgodovine teh krajev, na ljudi, ki so bili med drugo svetovno vojno poglaviti vzvodi pripravljenosti in od samega začetka vojne organizatorji vstaje proti okupatorju.

Ta ni izbiral sredstev, da bi podjarmil to ljudstvo. Sovražna soldateska je ljudi mučila, jim požigala domove, pobijala in gnala v internacijo, prebivalci pa so drug za drugim odhajali v hoste. Ustanavljali so skupine, desetine in kasneje Brkinsko četo, ki je okupatorju pripravila nekoliko presenečenj. V vaseh pa so ostajale matere z majhnimi otroki in naredile vse, kar je bilo v njihovi moči, saj so organizirano pomagale enotam na bojišču.

Eden izmed aktivistov, pred koncem vojne pa tudi sam borec, je bil Anton Maljevac, zdaj devetdesetletna korenina iz Stude-

gora. Doma je bil v revni družini z velikega Brda, od koder se je, ko je spoznal svojo življenjsko sopotnico Ano, preselil na Studeno goro, kje se jima je rodilo šestero otrok. Zdaj, pri devetdesetih, se spominja vsega, kar je preživel, posebej v drugi svetovni vojni. Od samega začetka vojne je vedel, kako mu je ravnati. Komaj se je vojna začela, že so ga skupaj s prijatelji iz vasi obtožili vohunstva. Odpeljali so ga v Italijo, ker pa dokazov zoper obtožene ni bilo, so se vrnili v domače kraje. Toda, povezali so se s prvimi brkinskimi partizani. »Neke novembrske hoči 1942. je prišel k nam zidar Jože, borec iz Brkinske čete in član brkinskega komiteja KPS. Okoli sebe je zbral za-

nesljive ljudi in jih povabil na sestanek. Vsi smo dobili zaupna navodila.« Anton sam je bil z drugima dvema sovaščanoma zadolžen za zbiranje hrane in obleke, obutve ter vsega drugega, kar je potrebovalo narodnoosvobodilno gibanje.

Po seznanitvi z Jadranom je deloval vse bolj zavzeto in organizirano. Kot preverjeni aktivist je postal tudi član terenskega odbora OF ter vojni referent za tisto območje. Prevzel je vrsto odgovornih nalog, zbiral orožje, iskal prostovoljce za vstop v partizanske enote, opravljal kurirska dela, bil vodnik, pomagal pri rušenju železniške proge.

Ob razglasitvi splošne mobilizacije v začetku leta 1945 je odšel v Ajdovščino, kjer se je pridružil Prešernovi brigadi. V njej je ostal do demobilizacije konec leta 1945. Seveda se je takoj po vrnitvi domov z vsemi močmi posvetil obnovi in graditvi. Spomin na tiste dni so njegova priznanja in odklovanja, ki jih s skrbjo in ponosno hrani; rad jih pokaže, kot svoje največje dragocenosti. Red zaslug za narod s srebrno zvezdo, ki ga je prejel od predsednika Tita, mu je še posebej drag, kajti takšno priznanje dobiš samo enkrat v življenju.

Petar Nikolić

Ob visokem življenjskem jubileju Šimajeva mama

Zadnji dan decembra je na Misličah v Brkinih praznovala svoj častiljivi 90. rojstni dan ena izmed tistih izredno zaslužnih brkinskih kmečkih žena, ki so se med prvimi, skupaj s svojimi družinskimi člani, klicu domovine, navdihu vesti in čutu dolžnosti odzvale že v začetku 1942. V NOB se je organizirano in aktivno vključila ter mu ostala zvesta do konca vojne in po njej. Posvečala mu je vse svoje moči in sposobnosti – navzlic moževi smrti in požigu domačije.

Šimajevo mamo in njenega moža Jožeta Dujmovača iz Ostrovice v Brkinih je organiziral in ju vključil v delo za NOB Avgustin Mahne, član KPJ, potem ko se je kot preganjan emigrant okoli novega leta 1942 vrnil iz Maribora

domov, na Tatre.

Šimajeva partizanska mama med borci in aktivisti ni bila znana le kot skrbna terenska aktivistka in dobra organizatorica zbiranja hrane in zdravil, zlasti za borce Brkinske čete ter Istrskega odreda, temveč tudi po doslej edinstvenem junaškem dejanju ter tragični smrti njenega moža Jožeta. Ta je, odgnan iz domače hiše 23. februarja 1944, ob vaškem vodovodu zadušil nemškega oficirja, ko je opazil, da so mu Nemci izropali živino in zažgali hišo.

Zato se spoštovani Šimajevi mami najlepše zahvaljujemo vsi, ki smo bili med vojno deležni njene pomoči. Hkrati pa ji iskreno čestitamo k visokemu življenjskemu jubileju, 90-letnici.

Maks Zadnik

Odločili smo se za uvedbo stalnega podlistka, namenjenega predstavitvi domačih (slovenskih in jugoslovanskih) oziroma tujih rokopisov, ki so bodisi že izšli, ali pa na objavo še čakajo.

Začnemo z zanimivimi spomini Helene Kuhar, koroške partizanke Jelke, katere pripovedovanje sta pred leti posnela in nato v knjigi z naslovom Jelka – Aus dem Leben einer Kärntner Partisanin (Jelka – Iz življenja koroške partizanke) v švicarskem Baslu objavila Thomas Busch in Brigitte Windhab, lani pa so jo v prevodu izdali tudi pri Delavski enotnosti v Ljubljani.

Helena Kuharjeva je medtem umrla, njeni spomini pa zagotovo živijo dalje.

Jelka

Prva jeza

Mož oče je bil »furman«. Barantal je z lesom in pri tem dobro zaslužil, dokler ni v prvi svetovni vojni zaradi devalvacije izgubil premoženje. Ker sem imela težave z nogami, so doma sklenili, da bom ostala kot dninarica na očetovi kmetiji. S to odločitvijo se nisem strinjala. Zbežala sem od doma in postala dekla pri nekem kmetu.

Z dvajsetimi leti sem se zaljubila v sosedovega Petra. Ko so njegovi domači zvedeli za najino ljubezen, so mu očitali: »Zakaj hodiš z deklo, saj je dovolj kmečkih hčera?« Bil je sin bogate kmečke družine in otroci so se učili nemščine. Pri nas pa smo govorili samo slovensko.

Kljub vsem oviram sva se poročila. Zvečer, ko se je že stemnilo, sva šla v cerkev. Bila sem noseča in izogniti sem se hotela radovednim pogledom. Po poroki sva si poi-

skala majhno sobo v Železni Kapli. V enem kotu sva spala, v drugem sem kuhala, v tretjem pa umivala in prala. K loncu, ki mi ga je podarila nekdanja gospodarica, k moževi skledici in dvema žlicama sem kupila še večjo skledo in dvolitrski lonec za kuhanje in začela »gospodariti«. Tri mesece po poroki sem rodila sina, ki smo ga krstili po očetu. To je bilo leta 1929.

Mož je bil izučeni tesar, priden, a preveč pohleven delavec. Vsako jutro je že ob šestih s kolesom odrinil na delo, zvečer se je vračal ob sedmih ali osmih. Pozimi je kot brezposelni dobival socialno podporo.

Časi so se slabšali iz dneva v dan. Tovarna celuloze na Rebrci je pričela odpuščati delavce in nehala kupovati les. Kmetje niso mogli več sekati in obsedeli so na dolgovih. Gozdarji in tesarji so ostali brez dela, kupčevalci z lesom so šli v stečaj. Kmetje so

prišli na boben. Vedno več družinskih očetov je hodilo od hiše do hiše in prosjalo vbogajme.

Tudi Peter ni ušel usodi brezposelnih. Nekaj časa je še dobival podporo, ko pa so ga izplačali, so mu izročili plavo kartico, ki mu je dovoljevala beračenje.

Rodila se nama je hčerka Zofi. Preživljati sva morala dvoje majhnih lačnih ust. Kdaj pa kdaj je Peter dobil pri kmetih delo in takrat je prinesel domov nekaj malenkosti: kos kruha, mleko, kislo zelje, ob kolinah pa

celo košček mesa. Nekako smo se še vedno prerinili skozi življenje.

Končno je dobil delo. Toda namesto plače mu je mojster dajal napitnino in vedno znova obljubljal:

»Ostalo dobiš pozneje, bom zapisal.«

Dve leti je delal brez plače. Kar smo potrebovali za življenje, smo nabavljali na dolg. Nekega dne je na vratih trgovine visel listič z velikimi črkami: BREZ DENARJA NI VSTOPA. Kljub temu sem vstopila.

»Samo kos kruha bi rada. Bom plačala, saj nam mojster še mnogo dolguje...«

»Ni treba psovati mojstra,« je vpil trgovec, »pošten človek je. Vi delavci ste hudiči. Po cele dneve politizirate, namesto da bi delali!«

Pobasala sem otroka in trdo zaprla vrata za sabo. »Prišli bodo drugačni časi,« sem se tolažila in zatrla jezo, ki me je kuhala. Ko se je mož vrnil z dela, sem mu pripovedovala, kaj se mi je zgodilo.

»Za otroka nimam ne kruha ne mleka. Boren lipov čaj brez sladkorja jima kuham. Spodnje perilo moram trgati, da imam deklico kam poviti. Ničesar ne dobimo več na dolg.«

»Kaj naj storim? Od kod naj jemljem denar?«

»Pojdi k mojstru in mu reci, naj ti izplača trdo prisluženi denar!«

»Ah, ne! Tega ne morem storiti, saj nima denarja...«, se je upiral in začel tarnati: »Le zakaj sem poročil tako revo? In zdaj imava dva otroka. Oh, ko bi poslušal nasvete staršev...«

Sedel je na rob postelje. Stopila sem

Dopisniki sporočajo

Iz Lendave

Osnovne šole in osnovne organizacije ZZZB NOV, ki so v lendavski občini prevzele skrb nad spominskimi obeležji, zanje lepo skrbijo. Vsa obeležja so lepo urejena, še zlasti ob praznikih. Iz poročila o varstvu, urejanju in vzdrževanju grobov borcev NOV, spomenikov, spominskih plošč in drugih objektov in obeležij iz NOB za leto 1988, ki sta ga pripravila oddelek za občo upravo, Občinska kulturna skupnost in Zavod za kulturo občine Lendava, je moč razbrati, da so vse osnovne šole svojo obveznost do obeležij zgledno opravile.

Učenci osnovne šole Štefan Kovač-Marko iz Turnišča skrbijo za grob Štefana Kovača na pokopališču v Nedelici. Skrbijo tudi za spominsko ploščo na Kulturnem domu in na hiši Jožeta Zdravca v Turnišču in za spomenik Štefana Kovača pri osnovni šoli. Pogosto pa obiščejo tudi spominsko obeležje v Gančanih, kjer je padel narodni heroj Štefan Kovač-Marko.

Učenci osnovne šole Jožko Talanyi-Janez iz Dobrovnika skrbijo za grob padlega partizana Vinka Puklavca v Strehovcih.

Učenci osnovne šole Prežihov Voranc iz Bistrice vzdržujejo grob heroja Jakoba Molka-Mohorja na pokopališču v Gornji Bistrici, grob Martina Kolenka na Dolnji Bistrici in spominsko ploščo Mohorja na Lebarjevi domačiji.

Učenci osnovne šole France Prešeren iz Črenšovec skrbijo za grob Alojza Červiča-Mihca. Posebno skrbno negujejo grob Jožeta Kramarja-Juša, po katerem nosi ime pionirski odred. Ob tekmovanju iz SLO in DS obeležja vključujejo v tekmovalne vsebine. Na obletnico smrti Jožeta Kramarja-Juša šola praznuje dan šole.

Učenci osnovne šole Edvard Kardelj iz Kobiljega vzdržujejo in urejujejo spominsko obeležje v Strehovskih gorica, tam, kje je padel Vinko Puklavec-Srečko. V mesecu juniju je bil organiziran pohod k spominskemu obeležju. Učenci so se pogovarjali o tragičnem dogodku, ko je padel Vinko Puklavec-Srečko.

Učenci osnovne šole Drago Lugarič iz Lendave skrbijo za

spomenik žrtvam fašizma v Dolgi vasi, pri čemer ima nad tem patronat taborniški odred, ki deluje na osnovni šoli. Skrbijo pa tudi za ekshumirano grobišče rdečearmejcev na lendavskem pokopališču. Učenci podružnične šole v Gaberju pa redno skrbijo za grob Nikolaja Lečka v Gaberju.

Učenci osnovne šole Lajoš Vljaj iz Genterovec skrbijo za spominsko ploščo padlim partizanom v prvi svetovni vojni, ki se nahaja na pročelju turniške cerkve. Učenci jo obiščejo vsako leto v okviru kolesarskega izleta.

Učenci osnovne šole Miško Kranjec iz Velike Polane skrbijo za spomenik, ki je v središču vasi. Izven samoupravnega sporazuma skrbijo še za urejenost groba pisatelja Miška Kranjca na polanskem pokopališču. Učenci osnovne šole Jože Kramar iz Lendave skrbijo za urejanje spomenika Rdeče armade v Lendavi. Obiskali so tudi grob Jožeta Kramarja-Juša v Trnju.

Učenci osnovne šole Vinko Megla iz Odranec pa skrbijo za spominsko ploščo na tamkajšnjem združenem domu.

Jože Žerdin

Iz Ljutomera

V občini Ljutomer so uresničili vse načrte, ki so si jih zastavili v čast praznovanja dneva oboroženih sil. V organizaciji oddelka za LO, OŠTO Ljutomer in VP Murska Sobota so na vseh OŠ v občini pripravili informativne ure o vojaških poklicih in starešinah v JLA in hkrati mladim prikazali vojaške filme in sodobno orožje. Delavci oddelka za LO, OŠTO in Milice so se v tekmovanju pomerili v streljanju z avtomatskim orožjem.

Predsednik SO Miro Steržaj je priredil za delavce OŠTO, oddelka za LO in starešine na posameznih dolžnostih v TO in ZRVS.

Ob 20-letnici TO so v blagovni hiši Ljutomer uredili posebno izložbo.

Mladinci DO IMGRAD Ljutomer so v okviru praznovanja dneva oboroženih sil obiskali karavlo v Čepincih in mladinci TO, OŠTO, oddelka za LO, predstavniki DPS Ljutomer karavlo na Trdkovi. S temi obiski graničarjev obmejnih karavil ponovno nadaljujejo trajno obliko sodelovanja.

Osrednja slovesnost dneva oboroženih sil je bila na Cvenu pri Ljutomeru, na njej pa je član predsedstva CK ZKS Slavko Soršak govoril o vlogi oboroženih sil in sedanjem trenutku v naši deželi.

Predsednik SO Miro Steržaj je podelil državna odlikovanja, ki so jih prejeli: Franc Lubi (red zasluge za narod s srebrnim vencem), Anton Mulec (red dela s srebrnim vencem), Jože Roškar (medaljo zasluge za narod), Jože

Stamničar (medaljo za vojaške zasluge). Krajevna skupnost Cven je prejela priznanje republiškega sekretariata za ljudsko obrambo Slovenije za krepitev obrambne moči in DSZ.

Priznanje PŠTO za Pomurje je prejel za prvo mesto kot najboljši OŠTO Ljutomer. Pohvalo republiškega štaba TO Slovenije je prejel Franc Kosi. Poleg tega je bilo podeljenih še 6 pohval pokrajinskega in OŠTO.

V okviru ZRVS so prejeli plakete in znake naslednji: Zlato plaketo ZRVS Jugoslavije Edvard Ljubec, zlati znak ZRVS Jugoslavije Jože Lončarič, plaketo ZRVS Slovenije Stane Feuš in znak ZRVS Slovenije Milan Rožman. Predsednik Občinske konference ZRVS Ivo Lašič je podelil še štiri priznanja.

Kulturni program slovesnosti ob dnevu oboroženih sil so sklenili pevski zbor KUD Cven, učenci OŠ I. Cankar in glasbene šole »Slavko Osterc« iz Ljutomera.

fs

Iz Ljubljane

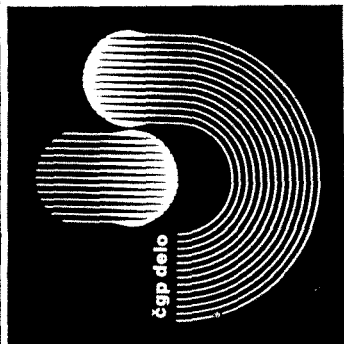
Sredi decembra so se zbrali vsi športniki-rekreativci kluba »Maks Perc« Ljubljana. Kritično so ocenili in pretehtali delo ter uspehe v letu 1988, ki je bilo za njih tudi letos uspešno. Mnogo je bilo truda v pripravah in vajah, da uspeh ni izostal. Tudi v tem letu so ponovno osvojili prehodni pokal zveze klubov »Maks Perc« SRS na športnem srečanju, ki je bilo letos organizirano v Novem mestu v čast dneva varnosti. Kolesarji so prejeli veliko plaketo »Skupnosti borcev XV. divizije«, med posamezniki je veliko število nosilcev zlatih odličij ter priznanj in pohval.

V letu 1989 praznuje klub dvajsetletnico ustanovitve. V ta jubilej se bodo vključili vsi športniki. V programu so športna srečanja med sorodnimi klubi mest Reke, Kopra, Ljubljane in Zagreba, republiško klubsko prvenstvo v Novi Gorici in medklubsko tekmovanje v Sloveniji. Organizirali bodo razstavo športnih trofejev, ki so jih zbrali v teh dvajsetih letih, kjer ne manjka posebnih pohval in priznanj. Poleg pokalov so ponosni na plaketo, ki so jo prejeli od Zveze združenj borcev NOV SFRJ, priznanja Skupnosti borcev NOV 14. 15. in 30. divizije in veliko število medalj, ki krasijo klubske vitrine in pričajo, kako živa je še vedno vez skovana med NOB, njenimi zgodovinskimi dogodki in kraji.

Obujanje in razširjanje revolucionarnih izročil NOB, kot so si zapisali v svoj statut, so vestno izpolnjevali tako, kakor v tistih dneh, ko so se kot partizani borili po vsej naši ožji domovini, pa tudi izven nje.

V jubilejnem letu bodo še razširili svoje športne discipline in povečali članstvo, saj se zavedajo, da je krepitev fizičnih moči tudi večanje sposobnosti v vrstah rezervnih starešin, družbeni samozaščiti, katere člani so skoraj vsi.

Jože Jenič

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje Delo

TOZD Tisk časopisov in revij

TOZD Grafična priprava

TOZD Knjižni in komercialni tisk

TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35

p. p. 29

Telefon (061) 315-366

Telex: 31291 yz dtlj

Predstavništvo Beograd:

Moše Pijade 12

Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revijalni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

k omari in izvlekla iz nje rumeno poročno obleko. Jezna in obupana sem jo oblekla. »Ti nič ne pomenim? Boš že videl!«

Zmuznila sem se skozi vrata in se odpravila naravnost proti veliki, novi mojstrovni hiši. Že od daleč je dišalo po svežem pecivu, mi pa doma nismo imeli niti kruha. Povzpela sem se po stopnicah in potrkala. Mojstrova žena mi je odprla in me začudeno pogledala. Iz mene je bruhnilo:

»Dober dan! Zaradi otrok prihajam k vam. Ne moremo živeti brez hrane! Gospa, v obraz vam povem, mojo dušo boste imeli na vesti, ker me pehate na vrh ali pa v Dravo, in moja otroka boste morali preživljati.«

»Bolje bi bilo, če bi bili vzgojeni v nemškem jeziku in ne v vindišarskem.« mi je zabrusila, mi izročila petdeset šilingov in odrezala polovico peciva.

»Zdaj se vrnite domov k otrokoma. Zaradi plače pa bom govorila z možem. Dobro veste, kako je dandanes težko za denar. Tudi moj mož za opravljeno delo ne dobiva denarja.«

»Naj ga grof izplača, če že nosi petelinje pero na klobuku in deluje za Heimwehr. Grof naj mu ga da...«, sem ji ježno odgovorila.

»Gospa Kuhar, politika ni za ženske.«

»Zame že! Dve leti že čakamo na plačo in vi se vozite z novim avtom na sprehod. So naši ljudje morda sužnji? Gladovati jih pustite, s krvavimi žulji prislužen denar pa vtikate v lastne žepe. Je to pravica?«

Vzela sem denar in pecivo ter se pognala po stopnicah na cesto. Niti zahvaliti se nisem

utegnila. Kupila sem cigarete in se vrnila domov. Mož je z objokanimi očmi sedel na robu postelje in na kolenih pestoval Zofko in Petra.

»Le kaj je z Leni,« je lačen in obupan premišljeval.

»Prinesla sem ti cigarete,« sem mu dejala v pozdrav in mu pripovedovala o obisku pri mojstrovih:

»Zdaj se bomo postavili na lastne noge. Ne bodo nas izkoriščali,« sem odločno pribila.

To je bila moja prva jeza na bogate ljudi.

★ ★ ★

Leta 1930 so bile volitve. V Kapli je bilo mnogo 'heimwehrovcev', ki jih je zbiral grof. Tudi plačeval in oboroževal jih je. V njihovih vrstah je bil možki, ki je strahoval ljudi s pretepaškimi obroči in se bahal:

»Jaz sem železni Seppl. Kdo se pomeri z mano?«

Vedno je stal v ospredju in služil 'heimwehrovcem' predvsem s tem, da je nosil krivdo za vse nevshečne dogodke in pripetljaje. Vedno so se zgovarjali nanj, češ, saj ni pri pravi pameti.

Peter je bil član socialistične stranke. Nosili smo znamenja treh pušic in redno hodili na sestanke. Moj oče in Peter sta si bila zato vedno v laseh.

»Kaj se družiš z rdečimi hudiči,« se je oče pogosto hudoval nad Petrom.

»In ti boš glasoval za črne, ki nam pijejo kri,« ga je zavračal moj mož, pripričal pa ga ni.

»Cerkev je z nami in mi, slovenski ljudje, moramo biti z njo.« Mnogo Slovencev je podobno mislilo.

Tik pred volitvami smo brali v časopisu, da bo prišel na obisk v Železno Kaplo vodja 'heimwehrovcev' Starhemberg. »Naj le pride, mi bomo že zagodli,« smo si mislili. V soteski, ki je vodila v Železno Kaplo, tam, kjer je pot med skalami najožja, so naši pripravili zasedo. V strmini so naravnali kamene in poiskali pravnjaka drevesa, da so zaprli pot. Peter je ležal na preži in z daljnogledom opazoval cesto. Starhemberga ni bilo. Najbrž je izvohal našo namero. Pri volitvah so socialisti skoraj povsod dobili glasove. »Pri naslednjih volitvah dobimo večino,« smo bili prepričani in verjeli, da bodo za nas kmalu prišli boljši časi.

A zgodilo se je drugače. Neko noč, štiriin-tridesetega leta, smo slišali z gradu pokanje pušk. Pozneje smo zvedeli, da je Heimwehr praznovala zmago nad februarско stavjo avstrijskih delavcev. Socialistično stranko so razpustili. Policija je povsod stikala za orožjem in propagandnim materialom.

Nekaj komunističnih fantov je šlo v ilegalo, med njimi tudi Petrov prijatelj Karl Prušnik. Junija leta 1935 je policija pri njem našla ilegalno literaturo in ga z dvema drugima tovarišema iz Železne Kaple vrgla v ječo Karlau. Tam je ostal do amnestije leta 1936.

»Nič ne bo več s politikom, vsak bo moral sam skrbeti, kako se prebije skozi življenje. Ni mogoče vse življenje gladovati, pri tem pa še dolgo delati. Poiskala si bom delo

pri kmetih in košček zemlje bom vzela v najem, da bo vsaj dovolj hrane za otroke,« sem si mislila.

Stopila sem k bratu, ki je bil drvar. Grof mu ni dal plače, dokler ni postal član, domovinske fronte', potem pa mu je izplačal ves zaostanek. Prosila sem ga, naj mi posodi nekaj denarja. V Lepeni sva z možem kupila staro, na pol podrtjo bajto.

Jeseni leta 1934 smo se z vsem, kar smo imeli, peš preselili v Lepeno. Mož je večer za večerom, ko se je truden vračal z dela, popravljal hišo, jaz pa sem takoj začela gospodariti. Kupila sem svinje za rejo in dve kozi, ki sta dajali dovolj mleka za otroke. Brata Miho, gospodarja sosednje kmetije, in druge mejaše sem prosila, naj mi dajo v najem nekaj travnika okoli hiše in kos obdelovalne zemlje. Za najemnino sem vsako leto določeno število dni pomagala pri pridelovanju krompirja ali pri žetvi. Tudi čebelarstva sem se lotila. Med sem zamenjavala za moko in druge potreščine. Pozimi sem šivala ženske obleke. Dela je bilo dovolj. Tako smo se počasi znebili dolgov.

Leta 1937 se je rodil sin Mihi.

Le redkokdaj sem še prišla v Železno Kaplo. Po trgu sem videla korakati moške z rjavimi srjaci. Okoli rokava so nosili pas s kljukastim križem.

»V Nemčiji živi mož, ki bo rešil Avstrijo in napravil red na svetu,« so zagotavljali. In prišel je...

Prihodnjšč
»Iz Koroške bom napravil raj«

Prekomorci

V zgodnji jeseni 1943 je bila v zavezniškem prehodnem taboru Carbonara blizu Barija ustanovljena brigada, ki so jo poimenovali 1. »prekomorska« brigada NOV Jugoslavije. Iz nje se je kmalu izločila še 2. brigada. Tako so pripadniki jugoslovanskih narodov dobili možnost, da so se poslej na ozemlju, ki je bilo pod nadzorstvom Angloameričanov, svobodno opredeljevali za svoj narodnoosvobodilni boj, se vojaško organizirali ter se opremljeni vračali v domovino in vključevali v NOV Jugoslavije.

Izpod jarma

Fašistični režim je med ljudmi Slovenskega primorja in Istre izvajal ves čas med obema vojnima nepopisno nasilje s sredstvi in metodami, ki jih je mnogo drugih naših ljudi iz Slovenije spoznalo na svoji koži šele med okupacijo.

Celi otoki, na primer Elba, Ponza, Ustica, Ventotene, Lipari, Tremiti itd., so bili spremenjeni v koncentracijska taborišča za tisoče in tisoče naprednih Italijanov, še posebej pa za Slovence in Hrvate iz Slovenskega primorja, Istre, Zadra in z otokov (Cres, Lošinj, Lastovo, Palagruža). V samotni sredi morja je hiralo in umiralo na tisoče ljudi, odvisnih tudi od tega, ali jim bodo fašistične oblasti pripeljale vodo in hrano. Mnogo jih je za zmeraj ostalo tam.

Potem ko so italijanske fašistične tolpe v aprilu 1941 okupirale zahodne in južne predele Jugoslavije in še posebno nekaj mesecev potem ko so se jugoslovanski narodi dvignili v oboroženo vstajo, so v Italiji z mrzlično naglico ustanavljali nova koncentracijska taborišča, da bi mogla sprejeti desetstisoče ljudi, katerih narodna in razredna zavest sta bili za italijanski imperij smrtna nevarnost. Vsa Italija je bila prepredena s taborišči za vojne ujetnike in civilne internirance. V njih so bili pripadniki vseh jugoslovanskih narodov, pa tudi mnogi napredni Italijani. Zaporji po Italiji so bili prenapolnjeni. Vsa srednja Italija, prav tako znaten del severne in južne, je bila polna tudi internirancev in konfinirancev, ki so pod strogim policijskim nadzorstvom živeli po vaseh in v manjših mestih.

Še pred napadom na Jugoslavijo je fašistična Italija začela sistematično mobilizirati po Slovenskem primorju in Istri.

nato Bari in končno, 27. septembra, veliko letališče Foggia. Druga ameriška armada je 1. oktobra zavzela italijansko pristanišče Neapelj. Tako je bil že prve dni oktobra osvobojen večji del južne Italije, na katerem je bilo izjemno veliko naših ljudi. Ustvarjeni so bili prvi pogoji za poznejšo bazo NOVJ v južni Italiji.

Najprej so se italijanskega fašističnega jarma osvobodili politični zaporniki, interniranci in konfiniranci raznih narodnosti. Zaradi tega so zavezniški ustanovili v Carbonari zanje zbirno bazo; med njimi so se znašli tudi pripadniki jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Carbonara je oddaljena 6 km od središča mesta Bari. V njej

Mnoge izmed njih so zlasti Črnogorci spoznali kot stare, znane klavce, ki so iz strahu pred ljudsko sodbo zbežali v tujino. Naši ljudje so se jih izogibali in niso hoteli imeti z njimi nobene nega opravka.

Zavezniško priznanje našega boja

V začetku oktobra 1943 so bili vzpostavljeni prvi stiki med zavezniški in pripadniki NOVJ. Tedanji podpolkovnik dr. Sergej Makiedo je še z nekaterimi tovariši stopil v pristanišče Bari na italijanska tla in te stike uresničil. Kasneje, z diferenciacijo med privrženci NOV in četniki v zbirnem prehodnem taboru Carbonara, je dobila

Njihov delež v narodnoosvobodilnem boju jugoslovanskih narodov ni pomemben le zaradi številčnosti, ampak tudi zato, ker so bili jedro prvih enot v novih rodovih naše takrat še mlade armade. Le-ta se je med bojem nenehno večala, obenem pa tudi organizacijsko razvijala in izpopolnjevala ter uporabljala vse modernejšo opremo in orožje. Njihov pomen pa je prav tako v tem, da so se v njih pobratili borci vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti. V njihovem sklopu so se bojevali Slovenci in Hrvati iz Slovenskega primorja, Trsta in Istre, in to na mnogih bojiščih vse Jugoslavije: v Dalmaciji, Bosni in Hercegovini, Črni gori, Srbiji, v bitki za Beograd, na sremski fronti, v Liki, Gorskem Kotarju, Istri, v bojih za Slovensko primorje in Trst ter na Koroškem.

nah vojašnic so pričali, da so tu pred nami prebivali britanski vojni ujetniki. V taborišču Gravina so leta 1941 in v začetku

podpori bojujočim se narodom Jugoslavije.

Vendar pa s tem še ni bilo konec ovir, ki so jih zavezniške vojaške ter italijanske civilne in vojaške oblasti postavljale na pot borcem za njihov vstop v NOVJ. Posebno močno so ovirali primorske Slovence in istrske Hrvate. Zavezniške in italijanske oblasti so se upirale njihovem odhajanju v Bari, češ da so primorski Slovenci in istrski Hrvati italijanski državljani in da se lahko borijo za zavezniško stvar tudi v Badoglijevi vojski (Badoglijeva vlada je napovedala vojno Nemčiji 13. oktobra 1943).

Značilne so bile na primer razmere na otoku Sardiniji. S tega otoka so se Nemci evakuirali, Američani pa so se na njem izkrcali brez boja. Prihod Američanov naj bi pomenil za nekaj tisoč primorskih Slovencev in istrskih Hrvatov ter drugih Jugoslovancev (ki so bili v jetnišnicah na otočku Asinara) osvoboditev. Vendar pa so po kapitulaciji Italije ostali ti vojaški interniranci še naprej podrejeni istim oficirjem kot za časa fašizma. Zavezniški so bili gluhi na prošnje in pritožbe naših sonarodnjakov. Ko je končno prišla misija NOV Jugoslavije (Jovan Vukmanović, Zoran Kralj in Ljubo Osterc) na Sardinijo, je lahko ugotovila, da s temi ljudmi ravna jo nič bolje kot pred kapitulacijo Italije. Italijanske vojaške in civilne oblasti pa so tudi po prihodu zaveznikov, našim ljudem načrtno preprečevale odhod v NOVJ.

Albert Klun
(Prihodnji: Na trnovi poti v partizanske baze)

V partizanskem taboru Carbonara so Prvi bataljon Tretje prekomorske brigade decembra 1943 oborožili: vsak borec je dobil puško, vsaka desetina puškomitraljez, oficirji, bolničarke in še nekateri drugi pa brzostrelke in pištole.

Odrešilna jesen '43

Pod pritiskom angloameriških armad, ki so najprej osvobodile severno Afriko (13. maja 1943), nato Sicilijo (17. avgusta 1943), je fašistična Italija morala položiti orožje (8. septembra 1943). K temu so nedvomno prispevali velikanski deleži tudi naši borci, ki so se doma borili proti okupatorju že vse od leta 1941. Ob kapitulaciji Italije pa se je začel uresničevati sen vseh tistih primorskih Slovencev in istrskih Hrvatov, ki so 25 let trpeli pod fašizmom ter se borili za svojo nacionalno in socialno svobodo.

Tretjega septembra 1943 se je v Kalabriji izkrcala britanska 8. armada, 9. septembra pa pri Salerno, v bližini Neaplja, ameriška 5. armada. Prva je zavzela pristanišče Taranto,

so italijanske vojaške oblasti zgradile veliko taborišče za vojne ujetnike. Taborišče, znano pod imenom »Carabonara«, je zavzemalo prostorno zemljišče, na katerem so poleg številnih lesenih in zidanih stavb zgradili še dvanajst poslopij, predeljenih v velike dvorane. V vsaki izmed njih je bilo prostora za osemdeset oseb. Poslopja so bila zaznamovana s številkami. Ob našem prihodu v Carbonara so bili v taborišču že ruski vojni ujetniki, Črnogorci, Albanci, Židje in drugi. Na številki 5 je bilo nastanjenih več četnikov, med njimi nekaj žensk.

partizanska baza v Bariju, pravzaprav v Gravini, svojo dokončno obliko.

Ime Gravina se je poslej bliskovito širilo po vsej južni Italiji, po vseh italijanskih otokih, v severni Afriki, na Bližnjem vzhodu in še dlje. Tabor Gravina je bil oddaljen 56 kilometrov od Barija, v zahodni smeri, kakih 500 metrov nad morjem, ob železniški progi Bari—Matera, v sredini med mestoma Altamura in Gravina. Mimo tabora je bila speljana asfaltirana cesta, ki je vodila do Potenze in še dlje na zahod. Številni napisi in podpisi na ste-

leta 1942, pred vselitvijo zavezniških vojnih ujetnikov, delale tudi nekatere italijanske posebne kazenske enote.

Vzporedno z II. zasedanjem AVNOJ v Jajcu se je v Teheranu sestala velika trojica (Roosevelt—Stalin—Churchill). Zasedanje v Jajcu je dejansko pomenilo rojstvo nove Jugoslavije in njeno dokončno uveljavitev v mednarodni javnosti. Konferenca v Teheranu pa je pomenila, kar se Jugoslavije tiče, uradno priznanje NOV, njenega boja in prispevka k boju zaveznikov, hkrati pa tudi odločitev o večji materialni

IVAN KOPRIVA

Učiteljeval je po raznih krajih Slovenije, deloval med vojno kot aktivist v Zagorju, bil z družino izseljen v Nemčijo. Član ZKS od 1946. Pokopan je v Prevaljah.

ANDREJ URANIČ

Najprej je za partizane prenašal hrano in strelivo, nato pa leta 1944 odšel v Kokrški odred, bil premeščen v Kosovelovo brigado in se kot ranjenec zdravljen v partizanski bolnišnici Jelovica. Pokopani so ga v Križah.

FRANČIŠKA ZUPANČIČ

Za NOV je delala od leta 1941, bila je borka Sercejeve brigade. Umrla je pri dvainšedemdesetih in je pokopana v domačem Zavrhu na Bloški planoti.

ALOJZ KOLMAN

Doma je bil iz Podgorja. Med NOB je bil borec II. bataljona VDV in Kozjanskega odreda. Umrl je pri petinšedemdesetih. Pokopan je v Pišecah.

FRANC FACJA

Doma je bil iz Jakovice pri Rakeku, kjer je leta 1942 začel delovati za NOG. Aretirali so ga in ga odpeljali v internacijo. Po vrnitvi je z delom nadaljeval in odšel spomladi 1944 v partizane. Pokopan je na Planini.

NEŽKA TALAR

Kot zavedna Slovenka se je leta 1942 organizirano vključila v delo OF, in sicer kot obveščevalka za Podporezen—Davčo. Umrla je v novembru 1988.

ANTON DROBNE

Najbolj dejaven je bil pri gradnji bolnice R 6 v Javorščici. Za ranjenca je kasneje tudi skrbel kot bolnišnični oskrbnik. Pokopan je v Žusmu.

ELIZABETA BELHAR

Njeno aktivistično ime je bilo Špela. Od leta 1942 je delovala na območju Tržica. Izvolili so jo za članico mestnega odbora OF. Po vojni se je kot delegatka udeležila kongresa AFŽ v Beogradu.

JAKOB NEMEČ

Doma je bil iz Podljubelja. Za partizane je začel delati leta 1942. Kasneje se je priključil Kokrškemu odredu, od koder so ga premestili v 9. korpus. Kot oficir in radiotelegrafist s činom kapetana se je tudi upokojil.

MILAN ARČON

Kot krojač iz Vrtojbe pri Novi Gorici je po kapitulaciji Italije postal borec Gregorčičeve brigade in v njej dočkal osvoboditev. Po vojni se je zaposlil v železarni na Jesenicah, kjer se je tudi upokojil.

JAKOB MAMIČ

Za NOB je začel delati leta 1941 — doma, na Bloški planoti. Kasneje je bil interniran na Rab, od leta 1943, pa borec Slandrove brigade. Bil je zajet, a je iz taborišča v Nemčiji zbežal v Rusijo. Leta 1945 je bil demobiliziran.

ANTON REBERŠEK

Med NOB je bil borec-miner v Bračičevi brigadi. Doma je bil iz Rudnice, svoja delovna leta pa je prebil kot rudar v rudniku Senovo.

Podgorski boljševik

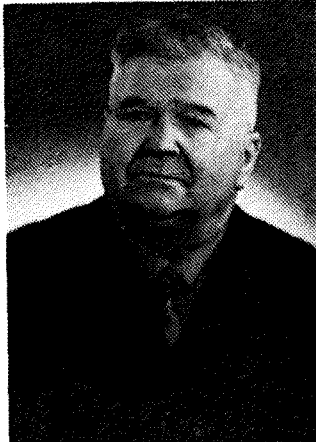
Pred dobrimi tremi leti je sredi septembra v Slatni pri Begunjah na Gorenjskem umrl Franc Mežek-Štefan, ki so ga že od mladosti naprej politični nasprotniki imenovali »Podgorski boljševik«. Zakaj je bil znan po tem imenu, sva se pogovarjala z njegovo hčerko Štefko, vdovo po umrlem prvoborcu Antonu Potočniku-Vojtehu, očetovo zvesto revolucionarno sodelavko že od otroških let.

Franc Mežek se je rodil leta 1894, na revni kmetiji v Begunjah. Njegovo otroštvo se ni dosti razlikovalo od otroštva njegovih vrstnikov iz kajžarskih družin, ki so bolj živitarile kot živele. Premožnejši so jih vselej gledali zviška ter jim pripisovali le najslabše lastnosti. Tudi France je okusil marsikatero krivico. Dvanajstletnega fantiča je mati, da bi se izognila stalnim ponižanjem, odpeljala k svojim sorodnikom na Koroško v Beljak. Tam se je izučil za kolarja. Kmalu se je začel družiti z mladimi koroškimi socialisti.

Njegovo politično obzorje se je vse bolj širilo. Prepričanju, da delavski razred lahko le z odločnim bojem doseže svoje pravice, je ostal zvest do konca življenja.

V avstroogrsko vojsko je bil mobiliziran med prvimi. Zavezoval se je, da se bojuje za tuje račune, ga je mučila, dokler mu ni po nekaj mesecih na ruski fronti uspelo. V dogovoru z najbližjimi tovariši, pobegniti in se predati Rusom. Bilo je to na božični dan, 25. decembra 1914. Toda Rusi niso bili najboljši neznanci z avstrijskimi ujetniki. Moralo je preteči kar precej vode, da so prepričali slovanke »brate« o svoji dobronamernosti in iskreni privrženosti.

Neskončno dolgo se je tudi potikal s kolonami ujetnikov po širini Rusije in marsikaj videl. Prepričal se je, da tudi v »bratski« Rusiji krivic, ki so jih izpostavljeni kmetje in delavci doživljali v okrutnem carskem režimu, ni bilo nič manj. Verjetno se mu je kmalu nasmešnila sreča. Iz ujetniškega taborišča ga je vzel k sebi Žid, bogat posestnik. Pri njem je kot kolar popravil vozove in postoril vse, kar je bilo potrebno na posestvu. Tu se mu je na skrivaj pridružil ruski študent, očitno marksistični aktivist. Podnevi, ko je bil Franc na delu, mu je nudil svoje ležišče.

v zameno pa mu je novodošli znanec prinašal marksistično in leninistično literaturo. Tako si je mladi Franc v daljni Rusiji začel pridobivati tudi teoretično znanje o revoluciji in socializmu. Študent je bil dober aktivist – agitator, ki je znal pridobiti Franca za svoje ideje. Zato se ni dvomil, na katero stran se bo opredelil v revoluciji leta 1917, ko je pristopil k Rdeči gardi.

Zopet doma

Po številnih dogodovčinah se je odločil za vrnitev v domovino, ki je ni videl že dolgih pet let. Z večjo skupino tovarišev se je leta 1918 vrnil domov. Toda naleteli so na vse prej kot prijazen sprejem. Režimske oblasti komaj nastale jugoslovanske monarhistične države so jih že v Ljubljani prijele in zaprle. Po temeljitih zasliševanjih so jih sicer kmalu izpustili, toda ostali so zapisani v policijskih seznamih sumljivih oseb. Franca, kot ruskega povratnika, so žandarji dobro poznali. Redno so ga sicer nadzorovali, a mu niso delali nobenih posebnih preglavic. Skrajno nenaklonjeni, celo sovražni pa so mu bili oblastniki iz občinske in iz banske uprave. Ko so prišli na oblast klerikalci, so ga imeli za protirežimskega boljševiškega rovarja. Komaj je kje dobil

zaposlitev, že so ga vrgli iz službe.

Njegov dom v Slatni pod gorami, ki si ga je s težko muko uredil, je postal stalno zbirališče političnih somišljenikov. Franc je bil sposoben organizator, ki ni klonil pod nobeno oviro. Zbiral je sovaščane na prostovoljne delovne akcije za urejanje vasi.

Njegova razgledanost, ki je imela širok odmev, pa ni bila vseh takratnemu begunjskemu župniku Zevniku. Javno mu je očital, da širi brezbožništvo in kvari preproste ljudi. Ko so v Slatni pod njegovim vodstvom gradili vodovod, je svaril vernike, naj ne podlegajo njegovim besedam: »Naj vam kar dela, toda poslušati ga ne smete. To je krivi prerok, brezverec in boljševik.« Vendar župnikova svarila niso zalegla. Ljudje so se še naprej družili z njim na skupnih akcijah v korist vasi. Njegova beseda je veliko pomenila, njegovi nasveti so bili vsem v prid.

V njegovem domu so se nekaj let pred drugo svetovno vojno zbirali tudi napredni intelektualci, sokoli in komunisti. V hiši je bilo vedno živahno, pripoveduje Štefka, ko se spominja obiskov teh neznanih ljudi, za katere je pozneje od očeta zvedela, kdo so. Redno sta prihajala njegova nerazdružljiva prijatelja, revolucionarja in udeleženca oktobrske revolucije Peter Uzar in Andrej Stegnar. Leta 1938 sta Franca sprejela kot kandidata za članstvo v KPS. Večkrat je prišel na obisk tudi takratni član CK KPS, učitelj iz Srednje Dobrave Stane Žagar, kasneje glavni organizator oborožene vstaje na Gorenjskem. Z očetom Francem sta imela dolge zaupne pogovore. Bila sta istih misli. Tako kot Žagar, tudi Mežek ni bil človek, ki bi bil zadovoljen s polovičnimi rešitvami. Za napredne ideje, v katere je bil vse bolj prepričan, se je boril do konca, ne glede na tveganje.

Na partijski konferenci še pred začetkom vstaje

Po napadu nacistične Nemčije na Jugoslavijo je Stane Ža-

gar sklical na Mežkovi domačiji sestanek članov KPS, ki so se ga udeležili komunisti iz Trziča in okolice, s Črnicva in Srednje Dobrave. Na sestanku so sklenili, da je potrebno zagotoviti najstrožje ilegalno delovanje in postopoma navezati stike z najbolj zanesljivimi sodelavci, zbirati orožje stare jugoslovanske vojske in čakati na nadaljnja navodila CK KPS. Franc je bil s hčerko Štefko 22. junija 1941., torej en mesec pred začetkom vstaje, vabljen na partijsko konferenco na Bistriško planino nad Trzičem. Nekdo iz Trziča je navzoče obvestil o napadu Nemčije na Sovjetsko zvezo, kar je vse navzoče presenetilo, hkrati pa tudi navdalo z optimizmom, posebno še, ko jih je začel Mežek, ki je imel glavno besedo, prepričevati o velikih človeških in tehničnih zmogljivostih prve države socializma, češ da pomeni vstop Sovjetske zveze v vojno z nacistično Nemčijo zanesljiv konec Hitlerjevega rajha, kar bo v prid vsem okupiranim državam in narodom.

Da Franca v Begunjah niso zaprli, se je imel zahvaliti srečni okoliščini. Za komandirja žandarmerijske postaje v Begunjah je bil postavljen tolerantni in domačinom naklonjeni Josip

Schwaiger, človek slovenskega porekla iz Ziljske doline na Koroškem. Bil je pogost obiskovalec Mežkovih. Franca je redno obveščal o vseh nakanah Nemcev, tako da je bil na tekočem, kam in kdaj bo odšla nemška patrulja ali če gre na pot večja enota. Ker sta Franc, takrat že z ilegalnim imenom Štefan, in hčerka Štefka, ki si je prva nadela ilegalno ime Olga (po letu 1943 pa ga je spremenila v Zorano), redno posredovala vse podatke o namestih okupatorjevih patrulj in drugih enot obveščevalcem, so partizanske enote vselej pravo-

časno postavljale zasede ali napadale posamezne nemške skupine. Partizani so po nekaj uspešnih akcijah na cesti pod gorami med Begunjami in Trzičem močno načeli okupatorjevo samozavest in mu pošteno nagnali strah v kosti. Nemci so cesto proglasili za »Banditen Strasse« ter v Begunjah in v Bistrici pri Trziču postavili opozorilni tabli. Pravzaprav so bila vsa naselja z okolico ob podgorski cesti skoraj do konca vojne svobodno ozemlje.

To je bilo sčasoma znano tudi okupatorjem in belogardistom, ki so si res utrdili postojanko na romarskih Brezjah.

Nemcem so vse podrobnosti prišle na ušesa šele konec leta 1944, ko je iz Begunj odšel na drugo službeno mesto komandir žandarmerije Schwaiger, ki je do zadnjega sodeloval s Francovo družino. Po njegovem odhodu so se razmere bistveno spremenile na slabše. Tudi brezjanski belčki, pripadniki gorenjskega domobranstva, so postali vse bolj aktivni. Ker si v neposrednem boju s partizani niso obetali uspeha, so uporabljali zvijače. Predstavljali so se za pripadnike črne roke in pod tem imenom terorizirali ljudi, zlasti pa Mežkovega očeta in hčer. Septem-

bra leta 1944 so bile v okrožju Kranj, kamor so sodile tudi Slatna in druge podgorske vasi, prve svobodne volitve narodnoosvobodilnih odborov. Za predsednika NOO vseh štirih vasi so vaščani izvolili Franca Mežka-Štefana.

Oba zasliševana

V začetku novembra 1944 je bil delegat na okrožni konferenci OF Kranj, ki je bila v Jendolu nad Trzičem. Nekaj o tem so navohali tudi belogardisti na Brezjah ter prišli en teden po konferenci ponj in hčerko Štefko. Oba so zaslišev-

vali v postojanki na Brezjah. Pošteni vaščani in znanci so hodili h komandantu postojanke molelovat zanju. Nekaj vplivnih ljudi je posredovalo v njuno prid tako, da so ju zaradi pomanjkanja dokazov po treh tednih vendarle izpustili. Zagrozili so jima, da ju bodo, prvič ko bodo kaj izvedeli o njih, zvezah s partizani, likvidirali. Ko sta se vrnila domov, je Franc — ne meneč se za grožnje belih — vneto nadaljeval z delom v NOO in še tesneje sodeloval s partizani. Prav tako tudi Štefka, ki se je že leta 1943 spoznala s prvoborcem Vojtehom, s katerim se je po osvoboditvi poročila.

Franc Mežek-Štefan tudi po osvoboditvi ni miroval. Bil je prizadeven aktivist, ki ni zgolj besedičil, ampak je z delom nadaljeval z drugimi. Kot pred vojno, je tudi po njej dajal pobude za akcije, in v njih tudi sam sodeloval. Leta 1947 sta se s prijateljem Antonom Renkom iz sosednje Srednje vasi domenila, da je v vseh podgorskih vaseh potrebno napeljati elektriko. Vaščani so se radi odzvali in s prostovoljnimi delovnimi urami ter materialom družno opravili zahtevno nalogo. Že naslednje leto so se v vseh domačijah posvetile električne luči. Franc kljub razmeroma poznim letom ni zamenjal svojih obveznosti v gasilskem in planinskem društvu, pri sru pa mu je bila tudi kulturna ljubiteljska dejavnost, s katero se je začel ukvarjati že kot član Sokola v letih pred vojno.

Na življenjski poti mu je zvesto stala ob strani žena Cilka, doma iz znane blejske družine Plemelj, katere ponos je bil tudi svetovno znani slovenski matematik in fizik, univerzitetni profesor dr. Josip Plemelj.

Franca je bil tudi zadnja leta razmeroma čil in zgovoren. Rad je pripovedoval mlajšim o življenju. Zet Vojteh je do bro leto dni pred smrtjo posnel na kasetni trak pripoved o njegovi težki življenjski poti.

Ta zapis je skupaj z vojnimi odličji, z Leninovo plaketo, ki jo je prejel kot udeleženec oktobrske revolucije, z zlato udarniško značko, ki si jo je prislužil na povojnih delovnih akcijah, in z vsem drugim, kar ohranja spomin nanj in njegovo delo, ponos njegove družine in njegovih gorenjskih krajev.

J. R.

VINKO BAMBIČ

Bil je dolgoleten družbenopolitični delavec v novomeški občini. V delo OF se je vključil zelo mlad, in sicer kot kurir, kasneje pa je bil obveščevalec ter komandir izvidnikov 15. belokranjske brigade. Po vojni je opravljal vojaške dolžnosti, upokojitev pa je dočkal kot železniški uslužbenec.

EDVARD MARGON

Bil je borec 15. slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade. Njegovi domači in soborci so se od njega poslovili jeseni v Podnanosu.

TINCA KOVAČIČ

Bila je prizadevna aktivistka. Doma na Turjaku, je delovala tudi v Ljubljani, po kapitulaciji Italije pa se je vključila v NOV na komandi mesta Velike Lašče. Postala je članica RO OF in bila sprejeta v KPS. Pokopana je na ljubljanskih Žalah.

KONRAD ZAJC

V NOG se je vključil kot skojevce, bil borec in kurir v Levstikovi brigadi, konec leta 1944 pa se je prijavil med talce. Po vojni je služboval v JLA in dosegel čin letalskega podpolkovnika. Prejel je pomembna vojaška odlikovanja.

RADO KUBURIČ

Doma je bil blizu Bosanskega Petrovca, kjer se je štirinajstleten priključil Štabu 14. brigade 53. divizije. Pokopan je v Trziču.

LUDVIK KENDA

Za NOG je začel delovati že leta 1941 kot tedanji pismonoša. Med partizane je odšel v aprilu 1944. V II. diviziji KNOJ je bil do konca vojne.

RUDOLF AHAČIČ

Prva svetovna vojna ga je pripeljala v Rusijo. Leta 1918 se je vrnil in se pridružil Maistrovim borcev. 1941. so ga zaprli in ga z družino izgnali v Srbijo. V Valjevu je kmalu postal terenski odbornik. Umrl je kot eden najstarejših Tržičanov.

IVAN KORDIN

Svoja delovna leta je prebil kot oficir v JLA. Bil je borec v Gorjanskem bataljonu in Vzhodnodolenjskem odredu ter politkomisar čete v 15. brigadi 15. divizije. Član KPS od 1943. Pokopan je na kamniških Žalah.

MARIJA ŽEN

Rojena je bila v Jereki. Z OF je sodelovala od leta 1941. do konca vojne. Pokopana je na Bitnjah pri Bohinju.

JANEZ JANŠA

V partizanih je bil od leta 1942. Bil je ranjen in je ostal vojaški vojni invalid. Umrl je avgusta 1988.

JANEZ OMAN

Zaradi sodelovanja z OF je bil zaprt v Begunjah že leta 1941. Ko se je vrnil iz zapor, je kot majar na planini pomagal borcev in ranjencem. Leta 1944 je sam odšel med borce — za kurirja v Kokrški odred. Pokopan je v Trziču.

STANKO HRIBAR

Borec Kozjanskega odreda se je pridružil v avgustu 1944 ter opravljal naloge obveščevalca in kurirja. Rojen je bil pred tridesetimi leti v Gorjah pri Podsedri, pokopani pa so ga v Brestanici.

Na RK ZSMS smo izvedeli

Srednješolci o izobraževanju

Ni nam sicer uspelo, da bi se malo pred iztekom lanskega leta udeležili 9. srečanja srednješolcev v Slovenj Gradcu, pa se nam je vendarle zdelo, da to srečanje nekako ne sme mimo nas in naših bralcev, saj je bilo na tamkajšnjih okroglih mizah izrečeno in sklenjeno marsikaj pomembnega, kar nakazuje luč v prihodnosti naše srednje šole. Več o tem smo izvedeli pri Svetu za vzgojo in izobraževanje na RK ZSMS.

Morda najprej vest, da se je na srečanju rodila srednješolska koordinacija, in sicer iz prepričanja, da bodo srednješolci lahko nastopili kot samostojni subjekt znotraj šolskega polja samo v kontinuirani medsebojni povezavi. Namen koordinacije naj ne bo le obravnava političnih vprašanj in izražanje stališč do njih, pač pa predvsem opredeljevanje do tistih vprašanj, ki zadevajo srednješolsko mladino. Tehnični »ser-

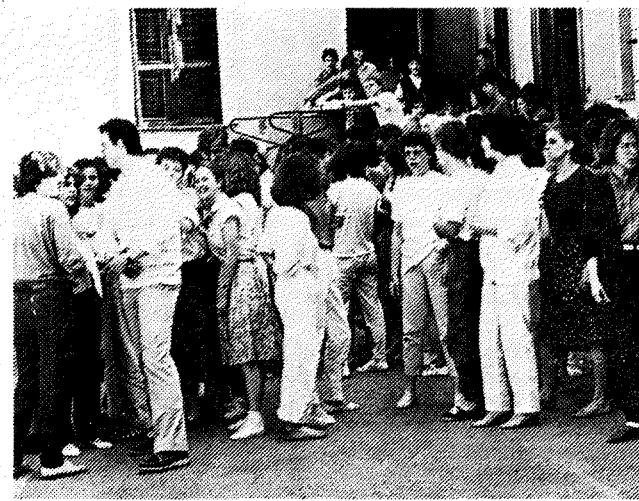
vis« zanje bo Zveza socialistične mladine Slovenije, sicer pa bo koordinacija delovala samostojno. Uspeh njenega dela bo odločal o njenem življenju, kajti, če se do 11. srečanja srednješolcev ne bo izkazala za uspešno, jo bodo razpustili.

Na srečanju je veliko zanimanja med srednješolci zbudila tema o evropski politiki ZSMS v luči izobraževanja. Integracijske tokove v Evropi je v uvodni besedi orisal Zoran Thaler in

treba je reči, da so si bili udeleženci okrogle mize v razpravi kar enotni, da si mora mladina prizadevati za čimprejšnjo povezavo z Evropo, pri tem pa oblikovati takšne ukrepe, ki bodo državo rešili gospodarske, politične in kulturne zaostalosti. V to povezavo morajo, tako so menili, vstopiti tudi mladi, predvsem na področju vzgojnoizobraževalnega sistema. Mladi zahtevajo vpeljevanje mednarodnih standardov

v šole ter verifikacijo diplom in drugih spričeval naših strokovnjakov, ki se izobražujejo v tujini, pač po določenih kriterijih, ki naj veljajo tudi pri nas. Srednješolcem, so še dejali, je treba predstaviti delovanje JEF, mladi pa naj se povezujejo z odborom JEF pri RK ZSMS. Prav tako naj posebna skupina znotraj novo ustanovljene koordinacije slovenskih srednješolcev le-te seznanja s še drugimi oblikami neformalnega izobraževanja dijakov ter jim pri tem nudi pomoč pri organiziranju in povezovanju.

Morda še beseda ali dve o akademskih svoboščinah na srednjih šolah. Burna razprava, ki se je razvila okoli tega vprašanja, je med drugim pokazala, da nekateri enačijo akademske svoboščine z neobveznim poukom. To pa je zelo osiromašena podoba tistega, kar naj bi akademske svoboščine v resnici pomenile, da namreč učenca postopno naučijo

univerzitetnega načina učenja še pred prvim letnikom fakultete. Obenem bi vpeljal preskus znanega kataloga zanj – nadaljevalni izpit. Prehod na takšne akademske svoboščine ni mogoče čez noč, saj mu je treba najprej postlati – z vsemi potrebnimi pogoji, od npr. sez-

nama literature do upoštevanja razlik med šolami.

Mladi so bili na okrogli mizi kar za to, da uresničijo idejo o akademskih svoboščinah in da naredijo poskus, ki bo potrdil ali pa zanikal ustreznost takšnih »svoboščin« na srednjih šolah. **Živa Drole**

V naravi krepijo voljo in moč

Taborniški odred »Bistri potok« na Muti se je uvrstil med najboljše v Sloveniji. Za svojo vsestransko dejavnost je lani prejel najvišje republiško priznanje: Partizanski odred. Vsako leto takšno priznanje podelijo le trem odredom.

Starešina odreda Vito Štruc, sicer dipl. inž. strojništva, se skupaj z drugimi spominja, da je ideja o taborništvu na Muto prineslo nekaj dijakov, ki so obiskovali v Radljah ob Dravi nižjo gimnazijo. Zamisel je padla na rodovitna tla in 1954. leta so ustanovili rod »Bistriški potok«, ki so ga pozneje preimenovali v odred. Zakaj ime Bistriški potok? Zaradi tega, ker ob Muti teče potok Bistrica, ki je čist in takšen naj bi bil tudi v prihodnje.

Dve leti za tem v aprilu se je sredi trga na Spodnji Muti zbralo veliko domačinov. Taborniki so se postrojili, kakor da so vojaki. Tedaj so razvili prapor, ki ga je naredila domačinka Ana Volovšek, pomagale so ji Pavla Romih in še druge tabornice. Prapor je razvil Alojz Roželj, takratni direktor Tovarne poljedelskega orodja in livarne Muta. Prek raznih manifestacij, spominskih pohodov in drugih športnih tekmovanj so ga ponesli iz Dravske doline prek partizanskega Pohorja do Ljubljane, Gorenjske, Dolenjske, Primorske in Bele krajine, čez Romanijo, Jahorino, Fruško in Petrove gore, Jajca do legendarne Sutjeske.

Člani taborniškega odreda »Bistri potok« so nosilci vseh še nenapisanih izpovedi, toli-

Vito Štruc, starešina tabornikov

ko lepih, bogatih spoznanj in izkušenj. Ob njihovem praporu so in še rastejo generacije druga za drugo, spoznavajo zgodovino našega junaškega narodnoosvobodilnega boja in utrjujejo ljubezen do naše domovine. V svojem letos aprila že petintridesetletnem delovanju si je odred priboril prostor v tem podeželskem kraju Dravske doline. Kakor se spominja Novica Tonič, so pomagali zlasti pri samovzgoji mladih ljudi, spoznavanju naše domovine na izletih, taborjenjih, pohodih z udeležbo na raznih tekmovanjih in organiziranju družbenega življenja in še česa. Vse to je prav gotovo odraz večletnega in načrtnega dela.

Med večje manifestacije, ki so se jih udeleževali, so zleti tabornikov. V jugoslovanskem merilu na Palah v Bosni in Hercegovini, Fruški in Petrovi gori, v slovenskem pa na Okroglici, Ostrožnem, Ljubljani, Šobčevem bajerju pri Lescah, Metliki, Ilirski Bistrici ter v Kumrovcu na Hrvaškem. Na vseh srečanjih so sodelovali v raznih športnih in drugih disciplinah in se marsikje dobro odrezali. Taborniški odred »Bistri potok«, poleg svojih osnovnih dejavnosti ustvarjalno sodeluje pri številnih nalogah splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite, ne samo v svoji krajevni skupnosti, ampak tudi v širšem družbenem okolju. Pri tem imajo svoje posebne naloge, nekatere le naštejmo: Po Titovi poti, Cvet ob spomeniku, Moj kraj v narodnoosvobodilnem boju, Zaobljuba ob mejnem kamnu.

Lotili so se tudi mednarodnega sodelovanja. Pred leti so imeli svoje vrstnike iz Prage, ki so taborili pri njih, potem pa še v Pulju. Gostitelji so jim vrnili obisk s potovanjem po Češkoslovaškem. Na večdnevem izletu so si taborniki z Mute ogledali velik stadion, ki je znan po velikih športnih manifestacijah Spartakiadah. Takrat med to iskreno ustanovljeno prijateljstvo je kanilo veliko pelina. Ko so se taborniki s Češkoslovaške vračali z obiska v Jugoslaviji in je bilo letalo nad Dunajem, se je moralo vrniti nazaj v Jugoslavijo ter je pristalo na zagrebškem letališču. Tisto noč so češkoslovaško mejo poleg sovjetskih prestopili tudi vojaki

varšavskega sporazuma in jo okupirali. Taborniki s Češkoslovaške so bili tedaj brez sredstev in negotovi. Taborniki z Mute so jih zopet sprejeli z odprtim srcem. Eni in drugi si sedaj prizadevajo, da bi takrat ustvarjeno medsebojno prijateljsko sodelovanje zopet obnovili.

Taborniki Mute so v letu 1963 navezali stike še s francoskimi skavti iz Montepelliera. Slednji so bili na obisku in v njihovem taboru na Gradišču preživeli štirinajst prijetnih dni. Sodelujejo še z vrstniki z japonskimi skavti. Med njimi je bival Ludvik Jerčič, takratni starešina taborniškega odreda »Bistri potok« Muta. V letu 1982 so mu skavti z Japonske podelili redko priznanje: Posebna večšina skavtskega odposlanca.

Taborniki z Mute razvijajo sodelovanje in prijateljske stike še s slovenskimi in drugimi športnimi društvi v sosednji Avstriji. Skupaj so pripravili že več športnih in drugih srečanj.

Ena izmed zelo priljubljenih oblik taborniškega življenja je njihov tek. Priredijo ga vsako leto 22. aprila. To je tudi spomin na ustanovni zbor združenja tabornikov Slovenije. Kot je povedal Ludvik Jerčič, so taborniki Mute sklenili, da ta dan združijo s praznovanjem prihoda pomladi, ki ga popestrijo s tekom v naravi kot simbolom mladosti, volje in moči. Na predvečer pripravijo ob tabornem ognju zanimiv kulturni program.

Pokrovitelj taborniškega odreda je že vrsto let Tovarna poljedelskega orodja, kmetijskih strojev in livarskih izdelkov Gorenje-Muta. Materialno pa ga podpira tudi krajevna skupnost Muta.

Drago Miklavec

Morda vas bo zanimalo ...

Vključiti se ali ne?

Vodilni taborniški funkcionarji vseh jugoslovanskih republik so se novembra srečali v Postojni na seminarju Zveze tabornikov Jugoslavije. Med drugim je bila načeta tudi tema vključevanja tabornikov v svetovno skavtsko organizacijo. No, mnenj o tem, ali taborniki in skavti sodijo skupaj ali ne in ali je sploh možno sodelovanje med njimi, je bilo za cel koš; in to različnih. Za bolj slikovito podobo le nekaj glasov:

Ljubiša Jakšić je predsednik Zveze tabornikov Jugoslavije. Meni, da »njegova« organizacija po programskem, pedagoškem in političnem delu ne more spadati v trdno Skavtsko zvezo, ker pač eni in drugi pripadajo različnim sistemom, različnim svetovom. Da pa je, pravi, možno sodelovanje med obema, ne da bi se za to morali formalno včlaniti v Svetovno skavtsko zvezo.

Pavel Pelhan iz OSO Kranj pravi takole: »Skavtizem po svetu ni krožek, ampak način življenja. Pri nas (v Jugoslaviji) je to zasnovano čisto drugače: visimo na tradicijah NOB, počnemo zastarele in nezanimive stvari in se potem še sprašujemo, zakaj tak osip. Če bi navezali stike s skavti,

bi na ta način spoznali veliko novega in prav gotovo bi lahko tako tudi našo organizacijo postavili na trdnije noge.

Zveza tabornikov Jugoslavije pravi, da se v skavtizem ne bomo vključili zaradi njihove politike, moteča pa naj bi bila tudi vera. To je noro. Vera ne more biti ovira. Pomembno je tisto, kar nam je skupno.

Sredi Beograda v Srbiji živi in dela taborniški odred, ki nosi ime po velikem slovcu Francetu Prešernu. Njegov starešina je **Dragoslav Barbarić**, ki meni, da bi moralo biti pridruževanje skavtom moralna obveza tabornikov. Sam se počuti skavta in tabornika obenem. Izrazil je že-

ljo, da skavtizem ostane temelj vsega taborništv. Cerkev pa naj pri tem ne prevzame dominantne vloge, saj je vera le del skavtizma, skupni temelji taborništv in skavtizma pa morajo biti mimo nje odprti na spoštovanju dela, človekove osebnosti, poštenosti posameznika in družbe, na povezanosti z naravo.

Glas **Vasiljke Bojić**, predsednice Zveze tabornikov Črna gora: »Mi nimamo veliko stikov s skavti. Včasih smo se veliko družili s poljskimi harcerji, ki sicer niso skavti v pravem pomenu besede. V zadnjem času smo to sodelovanje opustili, pa si prizadevamo, da bi spet našli skupne steze. Vera je sicer osnovna ideja v njihovem taborništvu, a to ne

sme biti prepad. Posvečanje Bogu je pač stvar posameznika. Dosti več je tistega skupnega, skupnih interesov, ki nas lahko povezujejo.

Janez Gantar iz Idrije je kar za to, da taborniška organizacija postane del svetovne skavtske gibanja. Za to svoje prepričanje navaja tudi razlog: »Programa sta si v marsičem podobna. Če se prav spomnim, smo bili takoj po vojni celo člani tega gibanja, zdanja leta pa (iz neznanih vzrokov) ne več. Vem le, da nekaj novih idej v naši organizaciji ne bi bilo odveč, ravno to pa nam vključevanje nudi.«

Iz Zveze tabornikov BiH **Hajdar Arifagić** pravi, da ni za pristop k Skavtski zvezi, če bi se ta

Še en celovski utrinek

V pričakovanju reforme

Z jesenjo 1989 je napovedana reforma, ki bo spremenila tudi podobo gimnazije za Slovence. Doslej je veljala za humanistično gimnazijo, od jeseni prihodnjega leta pa bodo na njej tudi možnosti vpisa v realko, se pravi v razrede z več prirodoslovnimi predmeti. Drugo bistvo avstrijske šolske reforme pa je, da bodo imeli dijaki od šestega razreda dalje možnost izbire predmeta, ki se mu bodo posvečali in v njem posebej poglobljali svoje znanje.

Ž. D.

nepremostljive. Nasprotno! Poznavanje programov drugih skavtskih organizacij bi jugoslovanskemu taborništvu gotovo koristilo.

In tako dalje. Bolj ali manj so se misli strnile v eno, da imajo skavti in taborniki vendarle nekaj skupnega – življenje z naravo. Zato so se pomisleki glede povezovanja kar omajali; z različnimi definicijami: eni so za srečanja, drugi za povezovanja posameznikov in ne organizacij, tretji za vključevanje brez zadržkov itd. Kaj bo v resnici, pa bo pokazal čas.

Živa Drole
(Povzetek po reviji Tabor, za katero se je v Postojni pogovarjala Ivona Dašič)

Kdor veliko govori, malo naredi

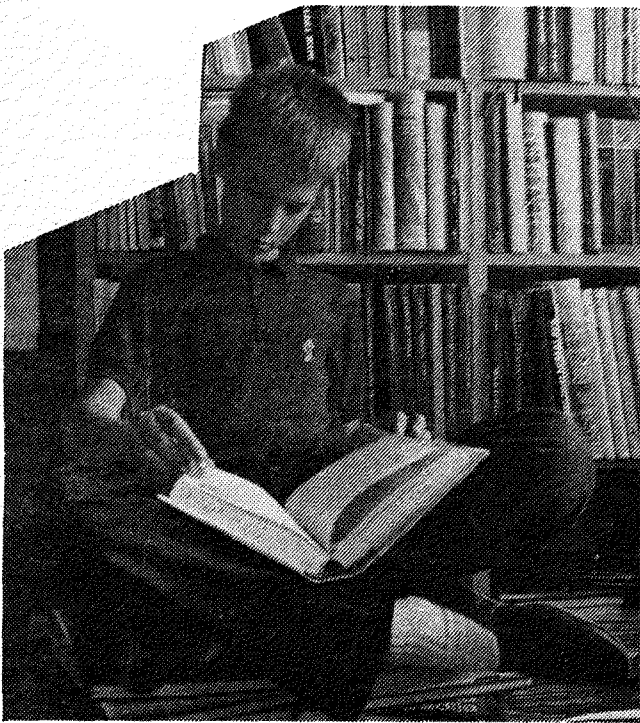
Med počitnicami sva s prijateljem hodila skupaj delat k privatniku z igračami. Obrezovala sva figure. Vsak je moral na dan obrezati tisoč kosov. Jaz sem ves čas hitro delal. Prijatelj pa se je vmes smejal in klepetal. Tako sva bila v treh dneh za dvesto kosov narazen. Mojster me je pohvalil, nje-ga pa je opozarjal, naj dela hitreje.

Mesec je bil naokoli. Takrat se je pokazalo, kdo je bolje delal: Jaz sem dobil več

denarja kot prijatelj, ki mu seveda to ni bilo všeč in se je razburjal. »Kako more biti tako? Oba sva delala enako število dni!« Mojster pa mu je dejal: »To je pa tako, kakor pravi star pregovor – kdor veliko govori, malo naredi.«

PRIMOŽ CUDERMAN, 5. b
OŠ Matija Valjavec
Preddvor

Tekmovanje za bralno značko

Tudi v naši šoli učenci tekmujejo za bralno značko. Kakor v minulih štirih letih, sem se tudi letos odločila za tekmovanje.

V prejšnjih letih smo morali prebrati knjige, ki so jih nam priporočile tovarišice. Letos pa lahko knjige izberemo sami. Svobodna izbira je boljša, saj si izbiram knjige, ki so ti všeč. Za bralno značko pa ne tekmuje-mo zaradi tovarišic, ampak zato, da spoznamo, da nam je knjiga lahko dobra prijateljica. Velikokrat pa knjigo zamenjamo s televizijo. Vsaka knjiga nas vzpodbuja k branju nove, pri televiziji pa smo kot ujetniki, ki gledajo v sliko. Zato raje vzamem v roke dobro knjigo kot pa da sedem pred ekran.

Vsako leto zelo rada tekmuje-m za bralno značko, saj si tudi s tem bogatim besedni zaklad.

TANJA GREGORC, 5. r.
OŠ Leopolda Mačka Boruta
Ljubljana

Naši mladi dopisniki izobražujejo in premišljujejo

Človek in njegove pravice

Če človek hoče živeti, mora imeti podporo sveta. Tisti, ki je prepuščen sam sebi, v kratkem življenju ne doseže veliko. To so ljudje dobro občutili že v tistih časih, ko so se začeli združevati v skupnosti.

V 18. stoletju se je tako zbudila želja Slovencev po njihovi kulturi. Baron Žiga Zois je ustanovil narodnopravni kulturni krožek, ki je dosegel veliko uspehov. V njem je sodeloval prvi slovenski dramatik Anton Tomaž Linhart. Na Zoisovo pobudo je začel za slovensko, še nastajajoče gledališče pisati v domači besedi, ki je tako majhnemu narodu veliko pomenila. S svojimi deli je hotel doseči pravico človeka do roba materinega jezika. Prav tako se je za takšno pravico boril Valentin Vodnik. V svojih pesmih je hotel zbuditi slovenski narod, mu dvigniti samozavest. Pisal je z gorečo ljubeznijo do naroda, z ljubeznijo, ki je obrodila veliko sadov. Javnost je bila navdušena nad prvimi slovenskimi besedami v pesmih in na odru.

Ali danes čutijo to dolžnost le nekateri?

Ali ni to stvar vsakega na tej »sončni strani Alp«? Danes za to najbrž skrbijo le člani odbora za varstvo človekovih pravic in nekateri posamezniki. Ali nas ni sram, da zraven samo dodamo svoj »DA«?

Ne, tudi danes bi moralo priti k nam obdobje preporoda, da bi se vsak Slovenec zavedal, kakšno bogastvo se skriva na tako majhnem koščku zemlje pod Triglavom, da bi se vsak zavedal sposobnosti za boljši jutri...

Ali navaden človek s splošno izobrazbo pozna svoje pravice? – človeške pravice?

Zdi se mi, da zelo malo Slovencev ve, da smo v decembru praznovali 40-letnico Splošne deklaracije človekovih pravic. Zakaj moramo biti razcepljeni tudi okoli tega? Saj je bil vendar to napredek človeštva, zavest da ni vse le v znanosti in tehniki, ampak da so pomembne bratske vrednote, ki človeštvu v svetu posebej manjkajo!

TANJA BREČELJ, 8. c
OŠ Boris Kidrič
Ajdovščina

Ena sama žal beseda je bila in sreča... kot da je v njenem zvoku utonila

Beseda. Spreletela se je nad mano kot blisk čez nebo in z grmenjem zahrumela po vsej moji biti. V trenutku so pogasene vse želje, veselje, sreča... Izgovorjena v naglici me pušča brezčutno in prazno. Beseda in njen čedalje tišji odmev, ki me peha v samoto. Samoto, ki jo sovražim, kadar me bega, in iščem, ko z njo brskam po lepih spominih. Danes je grozeča, črna. Pozabim na prejšnje, majhne krivice in skrbi. Ostaja ta beseda. Njena teža me potiska v molk, sovražna in zlonamerna odpira vrata bolečini in temi.

Je mar lahko kaj lepšega kot čas, ko prideš domov in pred nekom streseš vsa svoja čustva, tudi žalost?! Takrat čas odmerja besede, ki tolažijo, hvalijo, kdaj pa kdaj tudi grajajo.

Mrak je že. Skozi okno zrem na zadnje liste na stari lipi. Naloga je napisana. V vratih zaškrtja ključ. Rada bi vstala in zakričala, kar me tišči. A zdi se mi, da zdaj tega ne morem več. Vendar vem – kmalu se bo vse začelo znova. Ena sama žal beseda...

VALENTINA RUSTJA, 8. d
OŠ Boris Kidrič
Ajdovščina

Šolsko dvorišče

Šolsko dvorišče je za šolarje zelo privlačno. Še posebej za učence višjih razredov, saj je dvorišče pravi kraj za vse mogoče norčije.

Na šolskem dvorišču je vedno živ žav, ki ga večinoma ustvarjajo učenci predmetne stopne, ki vsako prosto uro porabijo za to: dvorišče se namreč pravi kraj za razne igre, skrivnosti, skrite po-

glede, prve ljubezni. Da! Prav tam se rodi veliko novih prijateljev in ljubezni, saj dvorišče vse zamoči, čeprav se na njem odvij-a vsak dan toliko zanimivega. V času pouka po njem razgrajajo učenci predmetne stopne, popoldne pa prvošolčki iz OPB. Šele na večer na dvorišču vse potihne in se umiri. Le tu in tam pelje pot koga mimo. Takrat se dvoriš-

če zapre vase in podoživlja dogodke preteklega dne, ki se bodo ponavljali v nedogled. Veliko učencev sploh ne premišljuje toliko o šolskem dvorišču. Šele po končani osemletki se jim stoji po njem, saj so tam doživeli večino srečnih pa tudi bridkih trenutkov osnovne šole. Nekateri pa – kot jaz – že sedaj premišljujejo o šolskem dvorišču in čutijo njegov utrip.

NATAŠA ŠKETA, 7. B.
OŠ Kerenčičevih Pesnica

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJAN

Vsako življenje piše svojo pesem

Dragi mladi prijatelji, pa za začetek novega leta poskusimo premišljevati skupaj z Valentino Rustja iz 8. d razreda osnovne šole v Ajdovščini. Vsak začetek pomeni nekaj novega; novo upanje, novo življenje. Pa čeprav je to nadaljevanje starega, nam prinaša nove naboje, novo moč za uresničevanje vsega tistega, kar smo posejali in v nas zori, pa čeprav morda šele samo v naših mislih. Takrat, na začetku, nam čas postane prijatelj, saj se nam zdi, da je konec še tako zelo zelo daleč... Zato nam ne bo težko premišljevati z našo Valentino – o življenju, ki piše svojo pesem...

Se včeraj uspavanka, danes že pesem mladosti; vesela, otožna, tiha in glasna. Venec spoznanj, razočaranj, obupa, uspehov in smeha, prepleten s trakom ljubezni.

Njen začetek; usta, skremžena v jok, iztegnjene ročice, nasmeh, čebljanje. Prvi mesec. Prva leta.

Zgodnje otroštvo v stari hiši; poslikan zaboj za igrače, strme stopnice,

okna, obrnjena na sever.

»Zaradi tega zidu sem zmerom imela občutek, da sonce nikoli ne bo moglo obsijati nas... kot da smo ukleti v vino!« (Nada Gaborovič: Štiri srečanja)

Raztrgane slike spominov... 3.

Zdi se mi, kot da bi včeraj z mamo prvič prestopila šolski prag. S kakšno nestrpnostjo in pričakovanjem sem zlagala zvečke in barvice v šolsko torbo!

»Zdelo se mi je, da bo mahoma konec vseh skrbi, da se bo oblačno nebo zjas-

nilo, ne samo nad menoj, temveč nad nami vsemi in nad vsemi blagimi ljudmi. Tisto noč dolgo nisem mogel zaspiti od samih prijetnih misli, in ko sem zaspal, so bile moje sanje svetle in sladke...« (Ivan Cankar: Hoja v šolo)

Zdaj je moj dan včasih težak. Utrujena se vračam domov. Vse bolj premišlujem; o sebi, naši družini, o tem, kakšen bo naš jutri. Čas, v katerem živim, je negotov. Ne postavljam si prevelikih ciljev. Ovir na poti do njih je veliko. Kljub vsemu ostaja upanje in hrepenenje. Hrepenenje po razumevanju, varnosti in ljubezni. Upanje, da ogenj na našem ognjišču zame ne ugasne. Oklepam se ga. V njem iščem oporo – biti razumljen in sprejet tudi takrat, ko poln neuspehov padaš. Takrat, ko si v svojih odločitvah tako sam...

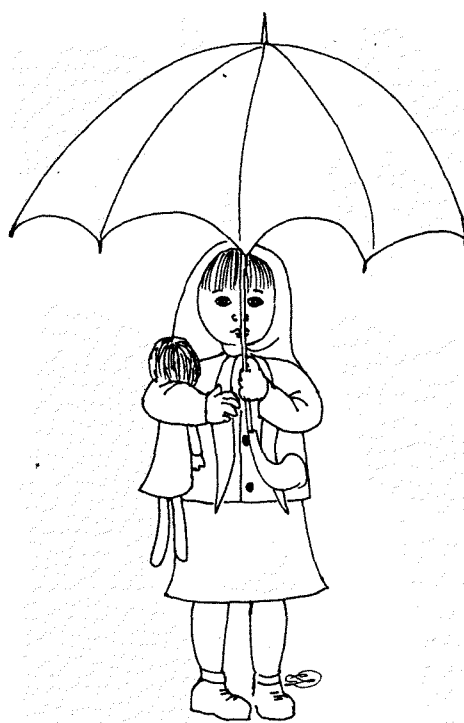
... Življenje je pesem. Lahko je to tiho žubbrenje studenčnice, nenadni pljusk in visoke skale in zopet umirjeno prelivanje v celoto; celoto mojega jezika, obogatene s spoznanji. Potrebuje jih, da se bo, ko ga pot zanese čez strme slapove in pade v globoke tolmane, spet našel.

Draga Valentina, vsako življenje ima slapove, vsako bogatijo izkušnje, takšne in drugačne, kakor mora tudi vsak imeti svoje ognjišče, kjer si lahko od časa do časa ogreje »od težkih izkušenj« premrle ude, mora imeti nekoga, na kogar rame lahko prisloni svoj obraz. Želim, Valentina in vsi naši mladi prijatelji, naj bo tudi naš mladinski kotiček v TV-15, da vse vas takšno ognjišče!

Pa vse lepo v novem letu vam želim!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJAN

Mir za vse otroke sveta

Lepa misel je ta: mir za vse otroke sveta. Misel, ki z nami živi, misel, ki z nami spi.

Misel, ki ni neuresničljiva, misel, ki ni igriva.

Zato je naša želja, da vsi, ki se bojujejo, boriti se takoj prenehajo.

Saj ne gre samo zanje, ampak za otroke, ki bojevati se nočejo, ki v slogi živeti hočejo.

MAJA LAZAR, 8. b
OŠ Kerenčičevih
Pesnica

Bodimo previdni!

Tuuuu... Presledek. Tuuu... Presledek. Tuuu. Tišina. Gori? Ne, danes je sobota in sirena nam naznanja, da je ura poldne. Toda, kaj bi bilo, če bi res gorelo? Kako bi se obnašali ljudje? Kadar zaslišim sireno, se ozrem okoli sebe. Pogled ne zazna požara, vsaj v bližini ne. Nekje gori... ali je še kaj hujšega kot to, da človeku zgori hiša, hlev, da se v ognju poškoduje sam...? Ne. Težko si predstavljamo večjo žalost, kot je, če ti ognjeni zub-lji požrejo nekaj, na kar si navezan, kar imaš rad. Res je, gasilci opravljajo svoje delo odlično in poskušajo rešiti, kar se rešiti še da. Ampak žal, v veliko primerih je to kljub njihove-mu naporu nemogoče. In kaj ali kdo je vzrok nesreče, ki nas lahko preseneti? Je to človek?

Žival? Narava sama...? Res je, narava nima rok, ona je... je nekaj, česar ne znamo in ne moremo obvladati. In žival, ali je žival toliko zavestna dejanja? Ni, bi se glasil naš odgovor. Kaj pa človek? Ali ni človek najvišje razvito živo bitje? Je, a kljub temu se včasih obnaša kot da nima niti kančka razuma. Recimo, da nepremišljeno odvrže cigaretni ogorek, kar ni tako redko in povzroči, posebej še ob morju in na suhih območjih velik požar, ki se zaradi vročine še močneje širi.

In kaj je potem posledica nepremišljenega ravnanja? Vsekakor novica za televizijski dnevnik, radio, časopis... Po-ročajo pa približno takole: Na območju... je ogrožen požar, ki se širi in ga kljub pomoči gasilcev in vojakov še niso po-

gasili... Čez dan pa: škode je za nekaj milijonov dinarjev. Milijonov dinarjev? Kaj pa narava? Ali ni požar najbolj prizadel ravno nje? Čudni so človekovi pomisleki, ki so seveda najprej usmerjeni na denar, denar... In otroci... Ja, velikokrat se zgodi, da povzročijo požar prav oni. Toda, ali niso krivi starši, ki otroka ne učijo pravilno ali pa jim dovolijo igranje z vžigalicami?

O teh stvareh bi morali ljudje več razmišljati in jim nameniti več pozornosti ter s tem prispevati k ohranitvi narave, ki je, kot veste, zelo ogrožena že zaradi onesnaževanja.

Zato se potrudimo in olajšaj-mo delo gasilcem, obvarujmo naravo, saj brez nje ni življenja!

MAJA LAZAR, 8. b
OŠ Kerenčičevih
Pesnica

Bili smo izdani

Ob izteku leta 1988 sta predsednik občinskega komiteja Franc Šelih in sekretarka predsedstva Majda Groleger pripravila srečanje najstarejših komunistov te občine.

Povabljenih je bilo 38 komunistov s partijskim stažem štirideset in več let. Večidel so to še udeleženci narodnoosvobodilnega boja.

Tako udeležba kot, še zlasti, razmišljanja na srečanju kažejo, da se ti dolgoletni komunisti, čeprav po letih stari, še živo zanimajo za stanje in dogajanja v naši družbi.

Razmišljanja, ki so jih na srečanju glasno povedali ti dolgoletni člani ZK, so zelo različna in med seboj v mnogem nasprotujoča.

Ko so eni dajali brezmejno podporo sedanjemu partijskemu vodstvu in to potrdili s sklepom, da mu s srečanja pošljejo pozdravno pismo v znak solidarnosti, so drugi izražali dvome, nesoglasja ter nasprotovanja do novosti in nove politike »slovenske pomladi«, ki jo sproža predvsem vodstvo in posamezniki v ZSMS. V odnosu do vpra-

šanja, do dela po starem in do novih tokov se kažejo največje razlike med starimi komunisti. Vendar se vsi ne čutijo odgovorne za razmere, v katere smo zabredli, kajti eni iščejo za to vzroke zunaj sebe, v sovražnih silah izven ZK.

Tretji so izražali občutke lastne krivde in strašne tesnobe spričo stanja in razmer, ki vladajo pri nas. Iskali so odgovore o vzrokih za te razmere in na mnoga druga vprašanja.

Ti so ugotavljali, da so izničeni v glavnem vsi njihovi mladostni ideali, za katere so več kot pred štiridesetimi leti šli v boj in stopili v ZK in za katere so videli poleg sebe umirati mnoge svoje vzornike. Spomnili so se tudi tega, s kakšnim žarom, spoštovanjem in občudovanjem so svoj čas oni gledali in sprejemali medse starejše z deset ali petnajst leti partijskega staža. Danes pa več kot po 40 letih oni doživljajo prezir, krivijo in obtožujejo jih za sedanje razmere. Prav to jih od vsega najhuje prizadene.

Sprašujejo se, ali so bili cilji, zaradi katerih so se odločili za boj, realni in uresničljivi. Odgovarjajo, da so takšni bili.

Njihovo realnost dokazuje tudi dejstvo, da je z uresničevanjem teh ciljev pogojeno doseganje nove vizije socializma, o kateri razmišlja Kučan, ko pravi, da hočemo:

socializem, ki bo ekonomsko učinkovit, ki pa je možen samo v svobodi, demokraciji in brez izkoriščanja;

socializem, ki bo socialno uspešen, spodbuden za ustvarjalno delo in misel. Takšnega pa lahko dosežemo samo, če dobi delo pravo čast in oblast;

in končno socializem, ki bo obrnjen k sodobni civilizacijski družbi.

Vsa ta stremeljanja so bila zajeta tudi v njihovih mladostnih revolucionarnih ciljih. In sprašujejo se, zakaj jih potem niso uresničili v svojem življenju, zakaj so se jim izmuznili iz rok.

Kje so razlogi, da so se že skoraj doseženi njihovi mladostni revolucionarni cilji

v zadnjem desetletju tako oddaljili?

Sprašujejo se, ali morda niso za te cilje v zadostni meri navdušili ljudi okrog sebe, da jih ti niso podprli v njihovem boju. Nič kaj takega si ne morejo očitati. Delovni ljudje so jih podprli in tudi sprejeli te njihove cilje za svoje. Borili so se za zanje in komunistom zapu-ali.

Ali morda niso imeli dovolj moči, da bi te cilje močno uveljavili v življenju, da bi postali last vsega ljudstva. Saj so vendar vedeli, da postane ideja materialna sila, ko jo osvoje množice. Ugotavljajo, da so tudi moči imeli dovolj!

Kje pa so potem razlogi za takšen popoln polom in za popolnoma zgrešeno pot?

Ti dolgoletni komunisti menijo, da so bili izdani! Vodilna struktura komunistov je zašla s prave poti in jih vodila v izdajo osnovnih ciljev revolucije. Prepričani, da je pot prava, so ji sledili, vodstvo z vsemi močmi podpirali, ker so mu verjeli. Sedaj se čutijo ogoljufane in sokrvice za polom, za zgrešeno pot, za to trikratno krizo. Čutijo se odgovorne zato, ker niso bili dovolj odločni in pogumni, da bi pravočasno rekli NE! Ne strinjamo se! Nočemo prodati drago in s krvjo pla-

čane svobode za dolarje! Nočemo birokracije in izkoriščanje delavcev itd., itd. Niso bili dovolj pogumni za kaj takega, so ugotavljali eni.

Pa se čuje prigovor iz ozadja: »Če si pa kaj rekel, si pa šel, na Goli otok ali so te odstranili in onemogočili, kot so storili s tako velikimi in sposobnimi ljudmi, kot je bil to Stane Kavčič in še z mnogimi...«

Vendar se kljub takemu opravičevanju iz globine oglašajo vest. Da, bili smo premalo pogumni, zato smo podlegli. Vedno znova zmajujemo samo pogum, so dobro pomnili. Ljudstvo samo junake slavi, strahopetce nikoli... Ker so se zbal zasede, so klonili, je bilo slišati razmišljanje.

Spomnili so se, kaj bi bilo, če bi tako kot v zadnjih desetletjih ravnali enako v času NOB. Okupator je ne samo grozil z mučenjem in s smrtjo vsakemu uporniku, pač pa je to tudi na splošno izvajal. Pa so kljub temu šli v boj! Niso se ustrašili! Zato so tudi zmagali.

Ta neprecenljiva izkušnja bodi kazipot za bodoče ravnanje. Pogum bodo še kako potrebovali tisti, ki bodo izvajali tri prenov: ZK, političnega sistema in gospodarstva. Samo se ničesar ne bo

storilo. Eni bodo morali naprej. Odstraniti bodo morali vse udeselje, ki so se do sedaj nabrale, zavirale ter zavrele normalni in zdravi tok razvoja družbe. Najprej bo to treba storiti v sami ZK. To bo težko, ker je delo z ljudmi, spreminjanje navad najtežje. Armadam lahko zamenjate poveljnike, zavesti preprostu pešaku pa ne. Zamenjati bo treba nosilce starega načina delovanja. Rabili bodo svojevrsten pogum in sposobnost, da bo odstranjena in obsojena stara garda s prakso vred in na novo v zavesti uveljavljen kult produktivnega dela.

Kako daleč nazaj se moramo vrniti, nam najbolje kažejo delavci v svojih protestih in štrajkih. Ni se še zgodilo, da bi se kje ustavili pred tablo z datumom, ko so delavci prevzeli upravljanje tovarne v svoje roke. Vrnili smo se v obdobje meznega gibanja, v obdobje boja proti izkoriščanju delavcev. Ni brez pomena dejstvo, da so se stavkajoči železniški strojevodje v Ljubljani decembra 1988 poklonili pred spomenikom na Zaloški cesti dogodkom iz leta 1920. Tam so ustanovili svojo sindikalno organizacijo. To zagotovo ni zgolj simbol!

Franjo Marošek

Grenko – hudomušne z novoletnih tovariških srečanj

Le zdravja, sreče in miru

Čeprav smo že krepko vkorakali v (negotovo) leto 1989, so še ostali prijetni spomini na srečanja, ki so jih priredili upokoenci, ponekod tudi nekdanji udeleženci NOV, pa invalidi; tudi člani Rdečega križa niso stali ob strani, če so le obstojali pogoji in seveda finančna sredstva, ki pa jih je vse manj v te namene.

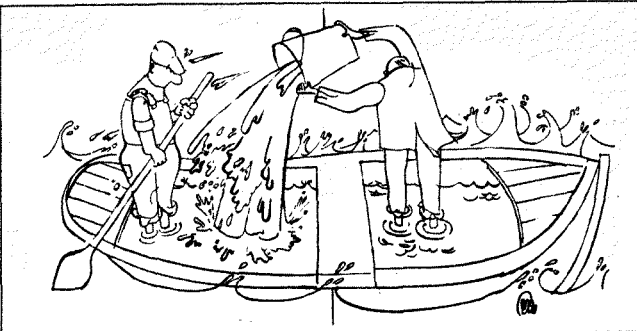
Žal pa ugotavljamo, da je vse manj delovnih organiza-

ske mlekarne. Pa ne zaradi tega, ker je morda kolektiv ljubljanskih mlekar na trdnost nogah, pač pa zaradi tega, ker že dvajseto leto uspešno deluje Klub upokoencev. Včlanjeni v ta klub ne gujejo in razvijajo raznotere dejavnosti, imajo pa tudi svoj prapor, kar je najbrž edinstven primer na tem koščku slovenske dežele. Da je temu tako, potrjuje tudi tovariško

Od Stolca do Neuma se nihče ni ukvarjal s kmetijstvom, dobil pa je denar v ta namen; seveda ga je porabil za gradnjo vikenda – vile ali pa za prevoz do nje. Vile vseh funkcionarjev so skoraj vse po vrsti končane, mnoge so zgrajene iz marmorja, ograje ne s kamnitimi in živimi me-

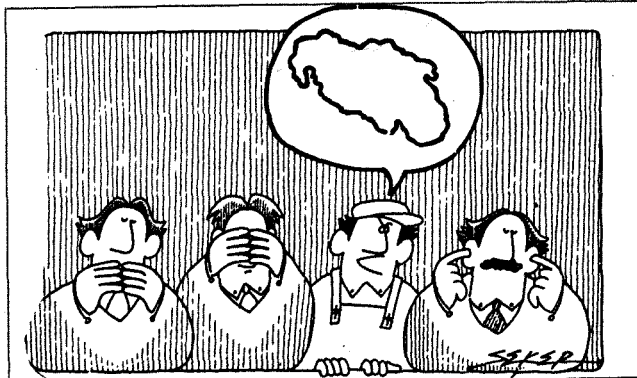
jami.

Branko Jokič opisuje, da je nekaj o tem povedal tamkajšnji gostilničar Ljubo Babič, da so na mestu, kjer stoje vile, izginili celi hribi, tresla se je zemlja. Ves čas so gradbišča stražili celo miličniki posebnih enot; človek se skoraj ni mogel prebiti skozi Neum.

Službeni avtomobili

Število službenih avtomobilov se lani ni najbolj povečalo tam, kjer imajo največ denarja, ampak (tipično jugoslovansko) tam, kjer ga je najmanj. Medtem ko smo si v Sloveniji lani privoščili 25 novih službenih vozil, so se na Kosovu odločili za preko 90 novih tovrstnih vozil. Po nekaterih podatkih naj bi v Jugoslaviji za uporabo in vzdrževanje teh vozil porabili približno dve milijardi dolarjev na leto. Očitno se v naši državi ravnamo po tistih starih pregovorih, ki se glase: Kad več propadaš propadaj otmemo – nekateri seveda bolj, drugi manj otmemo. Že drugi dan po tem oglasu v Delu pa so znova pisali o višjem prispevku za manj razvite republike; denar za nerazvite iz zveznega sklada je šel tudi za vile v Neumu.

Za ljubo zdravje

Tisti, ki smo zdravstveno prizadeti, imamo telesne okvare, smo v letu 1988 dobili zato 2000 din »povišice« – za dva litra mleka na mesec. Dogajalo se je, da ljudje sploh niso dvigali naročenih zobnih protez. V Iskri so jih hranili že toliko, da jim je že zmanjkalo prostora; v Delu je zato pisalo, da bodo Slovence spoznali po zobeh, saj v dru-

gih republikah ni bilo takih primerov. Slovenci smo očitno najbolj agilni za razna plačila, to je znano že iz stare gnile Jugoslavije.

Vsi pa, ki smo dobili v letu 1988 na račun zdravja 2.000 din, smo pa tudi vidno bolj zdravi, saj popijemo dva litra mleka več na mesec.

Fani Papler

V velenjski borčevski družini

Naša bremena

V »debatni krožek« smo prišli skoraj vsi in je nekdo predlagal, naj bi, vsled pomanjkanja posebnih novic, rekapitulirali nekaj dogodkov iz lanskega leta.

Prvi je začel Milan, ki pravi, da se naši jadranski otoki opustili, da so se izselili premnogi domačini, je krivo, kakor tudi drugje, napačno vodenje gospodarstva, ki bi od turizma rado samo »kasiralo«, vlagalo pa čim manj. K temu se je v zadnjem času oglasilo celo prebivalstvo Lastova in Visa, da preganja boljše življenje, pa so obtožili celo JLA. Milana sem moral opozoriti, naj ne napada JLA. Vsa zadeva je bila aktualna le nekaj časa; ravno JLA je sedaj dovolila, da lahko pridejo na otok Vis in Lastovo tudi tujci. Milan se mi je opravičil rekoč, da je to novico prezrl. Toda, oglašil se je Berto. Nekateri so mnenja, da je vse to načrtno delano, je rekel in da bodo sedaj naselili »zaupanja vredni ljudje« – namesto domačinov, ki si drugod služijo kruh.

Rekel sem mu, da so to samo natolcevanja in da se kaj takega ne bo zgodilo; saj nismo šahovske figure!

Jože se bolj zanima za odliv »možganov« v tujino in pravi, da je to prava katastrofa za naše gospodarstvo. Na to je »strupeni« Berto vzklikal in mu zabundal, naj ne pretirava, saj imamo sedaj že povsod skoraj samo izobražene ljudi na položajih. Razlika je le v tem, da je tudi med izobraženci »kup« nekretnosti in nesposobnih ljudi, ki kreativce odrivajo. Naj še dodam, da je v nekem časopisu z velikimi črkami bilo naslovljeno besedilo: Ker ga v podjetju nismo mogli nikjer koristno uporabiti, smo ga poslali v partijsko šolo! Taki nam danes vodijo tudi gospodarstvo.

Čudno je, da je Huso vse to mirno poslušal in se je šele sedaj oglašil. Ali so se šele sedaj prepričali, vladajoči »delavski« razred in njegova avantgarda, se je vprašal da niso sposobni obvladati položaja v demokratsko urejenem družbenem redu, le v diktaturi to zmorejo. Dodal je še, da živeti samo zato, da bi jedel (in

ne obratno – jesti zato, da bi živel) je puhla morala! Koliko časa je bilo potrebno, da bi se v to prepričali? Tako moralo gojimo že štirideset let! Neko drugo moralo pa smo poplivali in po- teptali, kot pujsi bisere!

Tine pa je omenil misli nekega delegata na RK SZDL, ki je rekel, da je na stabilizaciji treba vztrajati, češ da smo se zanj vsi opredelili. Berto pa ga je prekinil in ga vprašal, če je delegat povedal, kako je sam pripravljen nositi bremena. Pa o tem menda ni bilo besede.

To so le nekateri izmed problemov, ki smo se jih mi tako vroče lotili v čast starega leta. Čudil pa sem se, zakaj nihče izmed mojih sogovornikov ni omenil odstopa ZIS. Sam sem jim povedal kar nekaj pesimističnih, saj se mi zdi, da nas ne rešijo niti najboljši strokovnjaki, če sami državljani ne bomo spremenili navad in miselnosti. Vsi pa smo bili enotni, da želimo vsem in seveda sebi boljše dni v letu 1989.

Mihael Slivar

cij, ki se ob izteku starega leta spomnijo na svoje nekdanje člane. Bitka z inflacijo, strah pred rdečimi številkami in nič kaj obetavna prihodnost so marsikateri delovni kolektiv stisnili v obroč, v katerem pa ni prostora za takšne »malenkosti«, kot so tisk roke in tople besede, ki jih upokoenci in ostareli pogrešajo.

Slednje pa ne bi mogli trditi za DO Mercator – Ljubljana-

srečanje upoencev, ki je bilo 27. decembra v prostorih hotela Ilirije.

Med upokojenimi je bila tudi tokrat Fani Papler. In Fani ne bi bila to, kar je, če ost puščice ne bi usmerila tja kamor sodi: gospodarstvu, politiki, aferam, goljufijam in vsemu zlu, ki hromi in biča nas vse povprek.

Izbral in zapisal Jože Čurin

Iz »Kronike '88«

VILE

Modro nebo, bele vile, rdeči tovariši so naslovi v časopisih, kjer razgrinjajo neumsko sramoto pred delegati.

Ljubljanska banka je v Bosni in Hercegovini odprla neumski trezor, kjer so bila imena osebnosti republik, ki

so gradile hiše in vile ter kupovali stanovanja s posojili na 20-letno odplačevanje. Seveda je treba povedati, da vil v Neumu do zdaj ni gradil noben rudar, delavec, pisatelj, slikar, novinar in podobno; v skoraj sto hišah v glavnem žive nekdanji direktorji, politiki in njih družine.

List slovenskih borcev.

Ustanovitelj: RO ZZB NOV Slovenije
Izdajateljica: Založba Borec
Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Miklošičeva 28/1 / tel. 327-780
Delavci v uredništvu: Zvone Kržišnik (glavni urednik), Viktor Konjar (odgovorni urednik), Žilva Drole, Bojana Žokalj-Jesih, Bojan Kuntarič, Milenko Strašek (novinarji – uredniki rubrik), Miranda Mrčela (lektorica-redaktorica), Drago Setničar (tehnični urednik-oblikovalec), Mara Okorn (tajnica uredništva), Igor Mirtič (organizator propagandnih dejavnosti).
Predsednica časopisnega sveta: Mira Svetina.
Tiskarna: ČGP Delo.

TV-15 je oproščen tem. prom. davka po mnenju Sekretariata za inf. SRS.